

USTEC·STES

Intersindical Alternativa de Catalunya (IAC)

www.sindicat.net

Franqueig
concertat
02/444

Número 517

Eina sindical
moviments socials

Aturem la guerra, treballem per la pau

*“Estem obligats a no perdre
mai l’esperança”*

Arcadi Oliveres i Boadella

“Aturem les guerres, treballem per la Pau”

EDITORIAL

Altra vegada ens trobem davant d'una nova Eina de la pau. I no volem, en aquesta ocasió, que sigui només per donar suport al Dia Escolar de la No-violència i la Pau (o el seu acrònim, DENIP), conegut també com a Dia Mundial o Internacional de la No-violència i la Pau, que fou fundat l'any 1964 pel poeta i educador mallorquí Llorenç Vidal.

D'aquí el retall de la cançó de Raimon, “De vegades la Pau”. Hem agafat aquesta estrofa perquè volem que sigui amb aquest esperit crític, amb veritable consciència i rauxa, que rebeu la nostra eina (el professorat, les famílies i l'alumnat) i pugueu aprofitar aquest material per esdevenir actors i activistes de la cultura de la pau i de la justícia social. Aquesta és la nostra aposta pedagògica i de compromís en el marc de l'educació per la pau, fer-vos còmplices d'aquest moviment que es troba vertebrat dins dels moviments socials dels Països Catalans.

La Pau, tal com la defineix el Diccionari de sinònims en línia de Softcatalà, té moltes accepcions, molts continguts i significats. Per citar-ne alguns, podem parlar d'acord, concòrdia, consens, correspondència, cohesió, entesa, intel·ligència, calma, serenor, tranquil·litat, avinença, equilibri, estabilitat i harmonia. Podem identificar fàcilment tots aquells continguts i valors que podem treballar a les nostres aules i a les nostres llars.

L'objectiu principal d'aquesta Eina és que sigui quelcom més que una lectura i posterior reflexió envers un tema tan sensible i fonamental. Perquè sí, hi ha guerres i conflictes al món. Però molt sovint les veiem com una cosa distant i sense aturar-nos a pensar en les persones que les pateixen.

Comencem amb un mapa de les guerres i conflictes actuals per tal de situar-les geogràficament i tenir la informació bàsica de cada una d'elles, basada en l'informe “Alerta! 2022” sobre conflictes, drets humans i construcció de pau elaborat per l'Escola de Cultura de Pau.

A continuació, oferim un seguit d'articles que ens poden donar una visió més calidoscòpica per poder tenir en compte molts dels elements socials, polítics i de compromís amb valors universals que té la recerca de la pau com a postura ètica contra la guerra. Trobareu un article que parla de l'OTAN i de les conseqüències que té que l'estat espanyol estigui integrat militarment. Altres articles ens fan una aproximació a la relació entre les guerres actuals, la guerra en general i les diferents crisis que experimenta el món. Crisis humanitàries, climàtiques, econòmiques i socials.

Hem volgut tenir en compte els col·lectius especialment afectats en els conflictes, des d'una visió alternativa, ecologista i feminista-antimilitarista.

Destaquem, especialment, l'apartat dedicat a les refugiades, amb unes entrevistes que procuren apropar-nos a la dramàtica situació de moltes dones, amb els seus components polítics, culturals, geogràfics i emocionals que de segur us faran reflexionar sobre la dura realitat que afronten fora dels seus països. Per presentar aquesta secció, comptem amb un article on s'analitza "la promesa incomplerta de la globalització" i es destaca la forma en la qual els estats més rics utilitzen les fronteres per generar jerarquies, injustícia social i exclusió. En aquestes entrevistes, amb moments durs i colpidors i, alhora, plens de tendresa i esperit de lluita, podem saber de primera mà com és ser una dona refugiada de països tan dispars com Síria, el Sàhara Occidental, Palestina i Colòmbia. Hem incorporat també la realitat de l'exili català arran la Guerra Civil espanyola, que pot donar lloc a la reflexió sobre la memòria històrica, amb el testimoni d'una dona nascuda lluny de Catalunya. Aquest apartat pot ajudar l'alumnat a entendre que no fa tant de temps, moltes persones del nostre país van ser també refugiades.

Per acabar, fem l'Eina amb la voluntat que sigui un instrument de consciència i de treball amb l'alumnat i útil pel professorat. En aquest sentit, us fem a mans diferents propostes per posar en pràctica als centres educatius com ara l'article "Educar per a la pau en temps de guerra", el suggeriment d'esdevenir centres objectors i la reflexió sobre el consum responsable. Igualment, proposem accions per portar a terme de manera individual com l'objecció fiscal als pressupostos militars o informació sobre la banca armada.

De cara a treballar amb l'alumnat, acabem amb diverses propostes didàctiques per a educació infantil, primària i secundària, i un llistat de recursos didàctics que, ben segur, sabreu aprofitar. Comptem que, amb la vostra experiència i saber,

les millorareu i adaptareu a la realitat de les vostres aules. Les hem fetes des de la convicció que seran unes eines que serviran per aconseguir aprenentatges significatius amb el vostre alumnat que generin consciència i provoquin una acció transformadora.

No voldríem acabar sense desitjar-vos un bon DENIP a tots i totes i reiterar la nostra convicció que el DENIP l'hem de reivindicar els tres-cents seixanta-cinc dies de l'any.

Secretaria de Moviments Socials

DE VEGADES LA PAU

Raimon

(...)

De vegades la pau
és com un desert
sense veus ni arbres,
com un buit immens on moren els homes.

De vegades la pau
és un desert.

De vegades la pau
tanca les boques
i lliga les mans,
només et deixa les cames per fugir.

De vegades la pau.
De vegades la pau
no és més que això:
una buida paraula
per a no dir res.

1. LES GUERRES I ELS CONFLICTES

CONTINENT: AMÈRICA CONTINENT: ÀFRICA

1	País/Països	XILE
	Tipus de conflicte	Escenaris de tensió: 1. Intern, entre la població maputxe i el govern i l'exèrcit xilè. 2. Internacional, entre Xile i Argentina.

2	País/Països	BOLÍVIA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

3	País/Països	PERÚ
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

4	País/Països	VENEÇUELA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

5	País/Països	COLÒMBIA
	Tipus de conflicte	Conflicte armat i tensió
	Entre qui?	En el propi país
	Quan?	Des de 1964

6	País/Països	HAITÍ
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

7	País/Països	CUBA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

8	País/Països	NICARAGUA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

9	País/Països	HONDURES
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

10	País/Països	EL SALVADOR
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

11	País/Països	GUATEMALA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

12	País/Països	MÈXIC
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

13	País/Països	EUA, COREA DEL SUD i JAPÓ-COREA DEL NORD
	Tipus de conflicte	Tensió internacional
	Quan?	Durant l'any 2021

14	País/Països	EUA i ISRAEL-IRAN
	Tipus de conflicte	Tensió internacional
	Quan?	Durant l'any 2021

15	País/Països	ESWATINI
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

16	País/Països	MOÇAMBIC
	Tipus de conflicte	1. Escenari de tensió a tot el país 2. Conflicte armat a la regió nord del país
	Entre qui?	En el propi país
	Quan?	1. Durant l'any 2021 2. Des de 2019

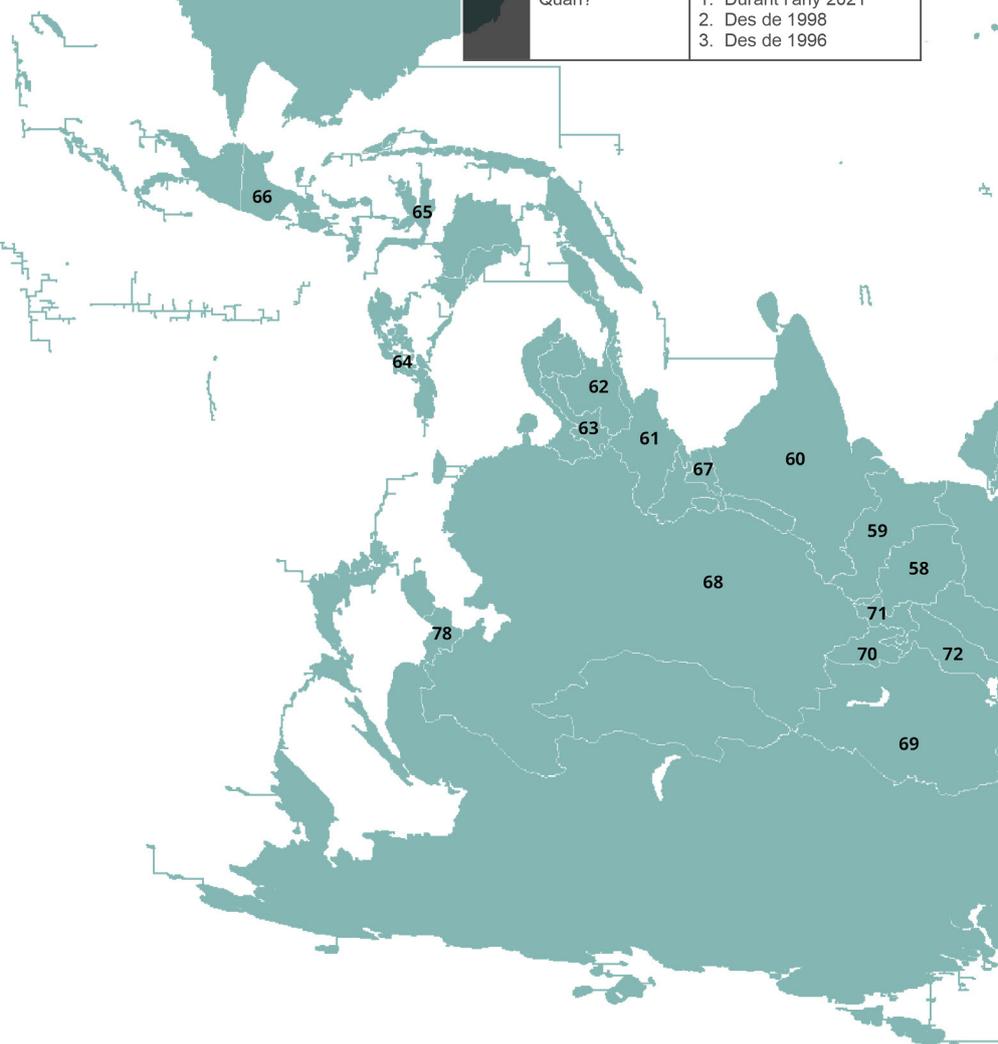
17	País/Països	ZIMBÀBUE
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió a tot el país

18	País/Països	TANZÀNIA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió a tot el país

19	País/Països	BURUNDI
	Tipus de conflicte	Conflicte armat
	Entre qui?	En el propi país
Quan?	Des de 2015	

20	País/Països	RUANDA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió
	Entre qui?	En el propi país i tensió internacional amb Uganda i Burundi.

21	País/Països	REPÚBLICA DEMOCRÀTICA DEL CONGO (RDC)
	Tipus de conflicte	1. Escenari de tensió 2. Conflicte armat a la regió est del país 3. Conflicte armat amb la FDA
	Entre qui?	En el propi país i tensió internacional amb Uganda i Ruanda
	Quan?	1. Durant l'any 2021 2. Des de 1998 3. Des de 1996

22	País/Països	ANGOLA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió
23	País/Països	UGANDA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió
24	País/Països	KÈNIA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió
25	País/Països	SOMÀLIA
	Tipus de conflicte	Conflicte armat
	Entre qui?	En el propi país, entre Somalilàndia i Puntlàndia, i amb Uganda
	Quan?	Des de 1988

26	País/Països	DJIBOUTI
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió
27	País/Països	ETIÒPIA
	Tipus de conflicte	1. Escenari de tensió 2. Conflicte armat a la regió de Tigre
	Entre qui?	Tensió en el propi país i amb Eritrea i Sudan. Conflicte armat intern (regió Tigre)
	Quan?	1. Durant el 2021 2. Des de 2020
28	País/Països	SUDAN DEL SUD
	Tipus de conflicte	1. Conflicte armat 2. Escenari de tensió
	Entre qui?	1. Guerra civil 2. Tensió internacional amb Sudan
	Quan?	1. Des de 2009 2. Durant 2021

29	País/Països	SUDAN
	Tipus de conflicte	1. Escenari de tensió 2. Conflicte armat
	Entre qui?	1. Interna i internacional amb Sudan del Sud 2. A les regions de Darfur, Kurdufàn i Nil Blau
	Quan?	1. Durant el 2021 2. Des de 2003 i 2011, respectivament
30	País/Països	TXAD
	Tipus de conflicte	1. Escenari de tensió 2. Conflicte armat
	Entre qui?	En el propi país, a la regió del Llac Txad, a la zona fronterera amb Níger, Nigèria i Camerun
	Quan?	1. Durant l'any 2021 2. Des de 2011

31	País/Països	REPÚBLICA CENTREAFRICANA (RCA)
	Tipus de conflicte	Conflicte armat
	Entre qui?	Intern
Quan?	Des de 2006	

32	País/Països	GUINEA EQUATORIAL
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

33	País/Països	NIGÈRIA
	Tipus de conflicte	1. Escenari de tensió 2. Conflicte armat
	Entre qui?	Intern i a la regió del Llac Txad, a la zona fronterera amb Niger, el Txad i Camerun.
Quan?	1. Durant el 2021 2. Des de 2011	

34	País/Països	BENIN
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

35	País/Països	TOGO
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

36	País/Països	COSTA DE MARFIL
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

37	País/Països	GUINEA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

38	País/Països	GUINEA BISSAU
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

39	País/Països	SENEGAL
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió
	Entre qui?	A la regió de Casamance
Quan?	Durant l'any 2021	

40	País/Països	GÀMBIA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió
	Entre qui?	Interna: a la regió de Casamance
Quan?	Durant l'any 2021	

41	País/Països	MALI
	Tipus de conflicte	Conflicte armat
	Entre qui?	Intern
Quan?	Des de 2012	

42	País/Països	NÍGER
	Tipus de conflicte	Conflicte armat
	Entre qui?	Intern, a la regió Sahel occidental
Quan?	Des de 2018	

43	País/Països	ALGÈRIA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

44	País/Països	SÀHARA OCCIDENTAL
	Tipus de conflicte	Conflicte armat internacional.
	Entre qui?	Sàhara Occidental i Marroc
	Quan?	Des del 1975 al 1991 i es reinicia el 2020. Actualment, continua actiu
Per què?	Ocupació del Sàhara Occidental per part de Marroc	

45	País/Països	TUNÍSIA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

46	País/Països	LÍBIA
	Tipus de conflicte	Conflicte armat
	Entre qui?	Intern
Quan?	Des del 2011	

47	País/Països	EGIPTE
	Tipus de conflicte	1. Escenari de tensió 2. Conflicte armat a la regió del Sinai
	Entre qui?	Intern
Quan?	1. Durant l'any 2021 2. Des del 2014	

77	País/Països	CAMERUN
	Tipus de conflicte	Conflicte armat: Nord-est i sud-est
	Entre qui?	Intern
Quan?	Des de 2018	

CONTINENT: ÀSIA

48	País/Països	IEMEN
	Tipus de conflicte	1. Guerra civil i terrorisme (AQPA) 2. Conflicte armat a la regió d'Al-houthistas
	Entre qui?	Intern
	Quan?	1. Des de 2011 3. Des de 2004

49	País/Països	ARÀBIA SAUDITA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

50	País/Països	PALESTINA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió i conflicte armat internacional
	Entre qui?	Israel i Palestina
	Quan?	Des de 1948
Per què?	Ocupació de Palestina per part d'Israel i règim d'Apartheid de l'estat d'Israel envers la població palestina	

51	País/Països	LÍBAN
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

52	País/Països	SÍRIA
	Tipus de conflicte	Conflicte armat
	Entre qui?	Intern: Guerra Civil
Quan?	Des de 2011	

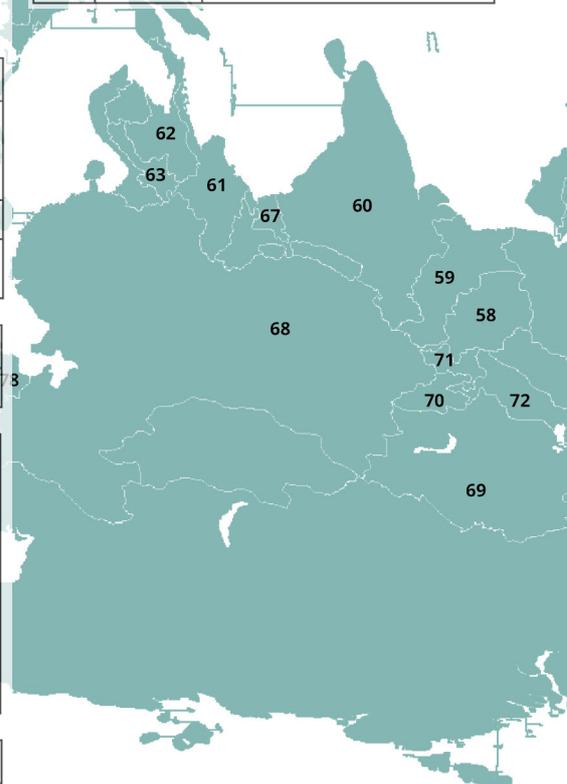
53	País/Països	KURDISTAN (ZONA TURQUIA)
	Tipus de conflicte	Conflicte armat internacional
	Entre qui?	Entre Turquia i Kurdistan
Quan?	Des de 1984	

54	País/Països	GEÒRGIA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió a la regió d'Abkhàzia i Ossètia del sud

55 (I)	País/Països	RÚSSIA (ZONA: ÀSIA)
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió a la regió del nord del Caucas.

56	País/Països	IRAQ
	Tipus de conflicte	Conflicte armat internacional i escenari de tensió
	Entre qui?	Països occidentals i Iraq
	Quan?	Des de 2003
Per què?	Invasió de l'Iraq per part de diversos països occidentals, encapçalats els EUA	

57	País/Països	IRAN
	Tipus de conflicte	1. Escenari de tensió interna 2. Escenari de tensió internacional (Iran-EUA i Israel)

58	País/Països	AFGANISTAN
	Tipus de conflicte	Conflicte armat internacional
	Entre qui?	Països occidentals i Afganistan
	Quan?	Des de 2001
	Per què?	Invasió de l'Afganistan per part de diversos països occidentals, encapçalats pels EUA. Règim talibà des de l'agost de 2021

59	País/Països	PAKISTAN
	Tipus de conflicte	Conflicte armat intern i internacional
	Entre qui?	1. Intern, a tot al país i a la regió de Balutxistan 2. Internacional, entre Pakistan i l'Índia
	Quan?	Des de 2001

60	País/Països	ÍNDIA
	Tipus de conflicte	Conflicte armat intern i internacional
	Entre qui?	1. Intern, a la meitat est del país i a les regions d'Assam, Nàgàland i Manipur 2. Internacional, entre Índia i Pakistan, a la regió del Caixmir i Jammu 3. Internacional, entre Índia i Xina
	Quan?	1. Des de 1967 (CPI-M) 2. Des de 2005

61	País/Països	MYANMAR
	Tipus de conflicte	Conflicte armat intern
	Entre qui?	Guerra civil
	Quan?	Des de 1948

62	País/Països	TAILÀNDIA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

63	País	LAOS
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió

64	País	FILIPINES
	Tipus de conflicte	1. Conflicte armat intern 2. Conflicte a la regió de Mindanao
	Entre qui?	1 i 2. Entre les diferents ètnies del país.
	Quan?	1. Des de 1969 2. Des de 1969 i es va agreujar a partir de 1991

65	País	INDONÈSIA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió a la regió de Sulawesi

67	País	BANGLADESH
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió intern i a la regió fronterera amb Myanmar

68	País	XINA
	Tipus de conflicte	Escenaris de tensió interns (al Tibet, a la regió del Xinjiang i a Hong Kong) i internacionals entre Xina i Índia, Xina i Japó i Xina i Taiwan

69	País	KAZAKHSTAN
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió intern a conseqüència de la carestia econòmica

70	País/Països	KIRGUÏZISTAN o KIRGUÏZISTAN
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió interna general i, en especial, a la zona de la frontera amb Tadjikistan

71	País/Països	TADJIKISTAN
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió interna general i, en especial, a la zona de la frontera amb Kirguizistan

72	País/Països	UZBEKISTAN
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió interna

78	País/Països	COREA DEL NORD (RPD)
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió internacional entre Corea del Nord (RPD) i Corea del Sud (RC), EUA i Japó

79	País/Països	ARMÈNIA-AZERBAIDJAN
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió internacional entre aquests dos països

CONTINENT: OCEANIA

66	País	NOVA GUINEA (INDONÈSIA)
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió a la regió de Papua Occidental contra el govern colonial indonesi des de 1963

CONTINENT: EUROPA

73	País	UCRAÏNA
	Tipus de conflicte	1. Conflicte armat intern al Donbass 2. Conflicte armat internacional
	Entre qui?	1. Entre els col·lectius prorusos i el govern i l'exèrcit Ucraïnès. 2. Entre Ucraïna i Rússia
	Quan?	1. Des de 2014 2. Des de 2022
Per què?	1. Perquè la regió del Donbass volia independitzar-se d'Ucraïna i annexar-se a Rússia 2. Invasió d'Ucraïna per part de Rússia	

74	País	BIELORÚSSIA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió interna contra l'autoritarisme del govern (des de 2020) i internacional entre Bielorússia i Polònia (des de 2021)

55 (II)	País	RÚSSIA (ZONA: EUROPA)
	Tipus de conflicte	Conflicte armat internacional
	Entre qui?	Entre Ucraïna i Rússia
	Quan?	Des de 2022
Per què?	Invasió d'Ucraïna per part de Rússia	

75	País	BÒSNIA HERCEGOVINA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió intern entre les diferents ètnies del país (des de 2021)

76	País	CATALUNYA
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió entre Catalunya i l'estat Espanyol

80	País	SÈRBIA-KOSOVO
	Tipus de conflicte	Escenari de tensió intern entre les diferents ètnies del país (des de 2022)

1 i 2. Entre les diferents ètnies del país.	
	País immers en un conflicte armat (intern o internacional)
	País que es troba en un escenari de tensió (intern o internacional)

TENSIÓ:

Es considera tensió aquella situació en què la persecució de determinats objectius o la no satisfacció de certes demandes plantejades per diversos actors comporta alts nivells de mobilització política, social o militar o un ús de la violència amb una intensitat que no arriba a la d'un conflicte armat, que pot incloure enfrontaments, repressió, cops d'estat, atemptats o altres atacs, i l'escalada dels quals podria degenerar en un conflicte armat en determinades circumstàncies. Les tensions normalment estan vinculades a:

- a) demandes d'autodeterminació i autogovern, o aspiracions identitàries;
- b) l'oposició al sistema polític, econòmic, social o ideològic d'un estat, o a la política interna o internacional d'un govern, cosa que en tots dos casos motiva la lluita per accedir o erosionar el poder; o
- c) al control dels recursos o del territori.

2. D'aquella derrota... Aquests bel·licismes

M. Gabriela Serra Frediani

El 12 de març de 1986, Catalunya va dir no a l'OTAN i, amb nosaltres, també el País Basc, Navarra i Canàries. Després de més de cinc anys de campanya, en aquest indret, aconseguíem guanyar-li el pols a la política de blocs, a la despesa militar, a la presència de bases estatunidenques, a la cursa armamentística, a la indústria militar, a la nuclearització... Perquè des de l'inici, tota l'activitat desenvolupada en pro de la neutralitat i contra l'OTAN va tenir en compte diversos camps del militarisme i del bel·licisme. L'OTAN va ser la raó per la qual,

de manera massiva, es comencés a parlar i a debatre de guerra i de pau, de bel·licisme i pacifisme, de vida i de mort. Temes, fins llavors, negats a la ciutadania.

Recapitem. Vivíem en una fase d'agudització de la guerra freda entre els dos blocs. La Unió Soviètica mostrava els primers símptomes de crisi amb els problemes per a la successió de Bréjnev i la guerra d'Afganistan... A l'altre bloc, als EUA, l'inefable Ronald Reagan impulsava una política de gran bel·ligerància amb els projectes de desplegament del míssil Cruise a l'Europa Central i el desenvolupament del programa de l'anomenada Guerra de les Galàxies. I, tanmateix, a tota Europa occidental, el moviment pacifista mobilitzava per respondre a la lògica dels exèrcits i dels míssils (Greenham Common, mobilitzacions contra el desplegament dels Cruise a l'Alemanya Federal, etc.).

En aquest marc, la perspectiva de la incorporació del Regne d'Espanya a l'OTAN —imposada per pressions dels poders fàctics—, les poc dissimulades maniobres del poder polític —en mans del PSOE— i la posició de més del 90% de l'arc parlamentari eren fortament rebutjades per una majoria de la població. Això dotava al moviment anti OTAN d'un amplíssim suport popular. Òbviament, una confrontació amb una enorme desigualtat de condicions.

Donades aquestes circumstàncies, al poder polític li era complex mantenir una actitud d'oposició/repressió frontal contra el moviment. Per una banda, cal recordar que sectors no menyspreables del mateix partit del govern seguien amb una postura contrària a l'OTAN (Joventuts socialistes, Izquierda Socialista, sectors de la UGT...). Pel que fa a casa nostra, Convergència i Unió, el partit al govern, oficialment mantenia una postura clarament favorable a la permanència a l'OTAN (el 1981 n'havia avalat l'ingrés), però era conscient que gran part del seu electorat no li feia costat en aquesta opció. La qual cosa portà al partit a adoptar una postura poc bel·ligerant contra el moviment, tot donant llibertat de vot a la seva afiliació. A més a més, en aquell context, no li anava gens malament, ans al contrari, fer-li la guitza al PSOE.

Per altra banda, el més important, el caràcter massiu aconseguit pel moviment va ser possible gràcies

a l'enorme xarxa de col·lectius que el dinamitzaven i l'enfortien i a la varietat d'accions i activitats pacífiques i, per enginyoses, "aptes per a tots els públics". A tot això cal afegir-hi la diversitat i riquesa de fonts preexistents —al Casal de la Pau—, d'on beure (moviment d'objectors, Grup d'Acció directa No-Violenta Anti OTAN —GANVA—, amics de l'arca, Artesans de la Pau, CANC...). Totes elles van possibilitar que, amb el temps, el moviment anti OTAN a Catalunya, representat per la CDDT (Coordinadora pel Desarmament i la Desnuclearització Totals), es convertís en un oponent important a la política atlantista del govern del PSOE. Enfrontar-se a aquest moviment començà a tenir un cost molt alt per al Govern.

Això no vol dir que, al llarg d'aquells anys, no es registressin diversos episodis d'accions repressives concretes: provocacions en algunes marxes i concentracions davant les bases o instal·lacions estatunidenques, detencions i posteriors judicis contra autors d'accions directes no violentes (com ara les realitzades contra la presència de la VI flota), incidents davant alguna ambaixada o consolat, etc.

Però pel govern socialista, l'ofensiva fonamental calia enfocar-la tot acceptant el repte polític plantejat pel moviment anti OTAN en el terreny de l'opinió pública, aprofitant el control sobre els principals mitjans de comunicació. Una operació amb la finalitat de revertir, en el moment pròxim al Referèndum, l'opinió de prou nombre de gent per remuntar les enquestes favorables, en principi, al "no" a l'OTAN.

És així com al govern ja no li va caldre discutir sobre la conveniència o no de la permanència de l'Estat espanyol a l'OTAN; ni sobre les conseqüències que això podia comportar per a la seguretat del país; ni sobre la influència que el reforçament d'una de les dues aliances militars podria tenir en la situació d'enfrontament entre els dos blocs que es vivia en aquell moment.

Des del govern es va fer una crida a la disciplina de l'electorat socialista tot argumentant que una derrota en el referèndum suposaria el retorn de la dreta al poder (les Joventuts socialistes, per exemple, van canviar la seva opció contrària a l'OTAN en les darreres setmanes). Per altra banda, amenaçava amb la famosa pregunta "qui gestionaria el no". És a dir, què passaria l'endemà d'una hipotètica victòria del "no", si la immensa majoria de les forces parlamentàries era favorable a l'OTAN.

Fins i tot es va treure a passejar el fantasma del retorn a la situació d'aïllament polític i econòmic de

l'època franquista: el nostre país patiria el boicot de la resta de països occidentals, i tots els nostres competidors s'aprofitarien de la situació. Segons el sector atlantista, govern inclòs, tots els avenços assolits en el curt —i colpista— període democràtic corrien el perill de veure's esvaïts de cop.

Actualitzem. I sí, Catalunya va dir no a l'OTAN. Però, en la jugada en l'àmbit estatal, se'ns va robar la partida: un 53,1% dels vots va anar al sí. Avui, quaranta anys després de la més potent oposició exercida per un moviment social que va fer trontollar al govern del Regne d'Espanya, es continuen confirmant tots els perills identificats i argumentats per aquell decidit, potent i massiu moviment anti OTAN:

- Manteniment de dues bases militars dels EUA: Morón i Rota.
- Augment exorbitat del pressupost militar del 2023 presentat pel Govern més progressista de la història: 27.617 milions d'euros; un augment de més del 21% amb relació al 2022.
- Pujada en l'escalafó de països exportadors —i productors— d'armament: setè lloc en el rànquing internacional.
- Submissió total a les imposicions militaristes dels EUA. El pressupost militar augmenta superant el 2% del PIB proposat per l'OTAN, és a dir, EUA: el Govern més progressista de la història el supera arribant al 2,13% del PIB.

El govern del Regne d'Espanya fa seves totes les directrius del nou Concepte Estratègic de l'OTAN, aprovat en l'obscena cimera de l'OTAN celebrada a Madrid, quaranta anys després de robar-nos la partida del Referèndum. Concepte que, entre altres terribles i temibles acords, planteja: la identificació de Rússia i la Xina com a noves amenaces —nous enemics—; l'ampliació de l'Aliança amb Finlàndia i Suècia; la preservació de l'avantatge tecnològic; la defensa i protecció de l'accés a les matèries primeres; la destinació de majors recursos per a l'OTAN; la defensa de la sobirania i integritat dels territoris aliats; l'ús de l'armament nuclear com a mitja per a la —redefinida— política de dissuasió... no se'gueixo, no cal.

Teníem tota la raó del món. Tenim tota la raó del món. Cal continuar amb tota la decisió necessària per canviar aquest món. Ens van robar una partida. Mai hem perdut la jugada. **OTAN NO.**

3. CRISIS I GUERRA

Oriol Francesch i Llongueras,
amb les mirades de l'Emma López Gómez, del Fermín Rodrigo Lázaro, de la Laura
Blanco Romero i de la Llum Mascaray Olivera

La Resistència Pacífica de Cahabón agrupa més de 38 comunitats afectades per les 7 hidroelèctriques operatives que s'apropien d'aquest riu guatemalenc i dels seus afluents. Les empreses responsables són del Grupo Cobra-ACS, presidit per Florentino Pérez.

Fotografia: Alianza por la Solidaridad.

La guerra a la vida

Podríem afirmar que hem tingut la tendència generalitzada a valorar les conseqüències de les guerres considerant únicament les víctimes humanes. Segurament, per la immediatesa i la interpel·lació que això suposa a la resta de l'espècie humana; tal vegada també, pel nostre prisma antropocèntric, per la parcel·lació del coneixement, o bé pel desarrelament vers la natura que hem anat accentuant darrerament. Però, és la guerra un atac a la humanitat o a la vida?

La Guerra total

Els conflictes bèl·lics generen multiplicitats d'impactes al conjunt de Gaia. I d'exemples en tenim molts: ho són la destrucció d'ecosistemes derivats de l'ús de l'agent químic Napalm a la dècada dels 60 a Vietnam; la desforestació soferta a l'Afganistan al llarg d'aquestes dues dècades de terror; la contaminació per urani empobrit a extenses zones de l'Iraq (2003), després del famós muntatge de les "armes de destrucció massiva" del Trío de las Azores, o l'actual deixalleria industrial que està esdevenint Ucraïna, els seus gasoductes, les refineries, les químiques o les diverses centrals nuclears.

La contaminació s'estén com una capa de cru per tots els ecosistemes de la Terra a través del cycle de l'aigua. I l'aigua és un vector que compartim terra i ésser humà, que ens travessa i ens fa entendre que formem part de la natura, que som natura: el 71% del planeta és aigua, una xifra molt semblant al contingut hídric del nostre cor, el 75%.

L'extractivisme com a forma i pràctica de guerra

Ara bé, el camí de la guerra, que deixa patent les exterioritzacions d'una pulsio de destrucció per part del sistema, és un camí d'anada i tornada, és a dir, de doble sentit. Si és cert que el conjunt de conflictes bèl·lics generen la destrucció del medi natural, no ho és menys que l'espoli, l'extracció i l'explotació dels béns naturals són, alhora, motor de guerra. De la "guerra silenciosa de l'extractivisme".

Global Witness va registrar, el passat 2020, l'assassinat de 227 persones relacionades directament amb la defensa del territori i el medi ambient. Una mitjana de 4 assassinats per setmana centrats a Nicaragua, Hon-

1 Concepte utilitzat per l'Àlex Guillamón Lloret, d'Entrepobles. Podeu consultar la revista núm. 66 al web <http://www.entrepobles.org>.

dures, Colòmbia i Guatemala. Tot i l'esgarrifosa xifra, la mateixa organització reconeix que el seu informe és “una subestimació”, atès que darrere de cada cas individual hi ha un clima col·lectiu de repressió. De fet, només a Guatemala UDEFEGUA² comptabilitza 1002 agressions contra persones, organitzacions i comunitats defensores dels drets humans durant l'any 2021, 179 de les quals relacionades amb defensores del territori i el medi ambient.

L'aigua, font comuna de vida, és transformada per la maquinària extractivista en arma letal, mentre es fa de l'estat d'excepció una violació normalitzada i permanent dels drets humans³.

Actuar amb justícia davant l'emergència

Enfront d'aquest context sembla irresponsable, fins i tot cínic, que no tractem la qüestió dels conflictes bèl·lics i la cultura de la pau de forma transversal, tot excusant-nos en les ciències socials o la tutoria de torn. L'hem de tractar a tecnologia quan parlem de la generació d'energies i de la crisi energètica; l'hem de tractar a informàtica quan parlem dels minerals necessaris per a l'elaboració dels components; l'hem d'analitzar a biologia quan abordem la pèrdua de biodiversitat o l'hem de fonamentar a classes d'economia quan tractem factors productius o creixement econòmic, entre d'altres.

Com a equips docents, com a claustres, com a comunitat educativa, ens cal emprendre una transició urgent cap a una educació ecosocial. Hem de celebrar una desobediència col·lectiva docent davant els currículums imposats pel Departament o davant el treball per competències que responen als interessos de la CEOE. Perquè, ens ajuden a resoldre la injustícia o perpetuen les desigualtats⁴?

Sobre la taula tenim el sisè informe de l'IPCC⁵ que esfuma qualsevol il·lusionisme negocinista⁶ i és ben esferidor: no podem deixar perdre l'oportunitat, ara que s'apropa la tardor de la civilització⁷, per preparar l'alum-

nat (i a nosaltres mateixes) per aquesta crisi civilitzato-ria que truca a la porta amb l'emergència climàtica i el decreixement material forçat pels propis límits biofísics. Perquè el què està en crisi és la mateixa base que sosté la vida humana.

Sort, però, que tenim moltes fonts d'on fer glops d'aigua inspiradors: als corrents de pensament i de praxi educativa —com ara Freire, Montessori o l'escola republicana—, a les formes de vida dels pobles originals vinculats amb la natura i amb la comunitat —i amb el compromís per la defensa del territori— o a les veus ecofeministes d'arreu que posen “la vida al centre”.

Aprendre de les dignes resistències

Necessitem un projecte educatiu transformador, que permeti un desenvolupament educatiu i personal de l'alumnat, amb enginy crític i autonomia, capaç de desenvolupar una bona vida en temps canviants i de sumar-se a les col·lectivitats per transformar el món on viure.

Així, la justícia social i climàtica esdevenen elements clau per aquesta nova educació a estendre diàriament més enllà del DENIP. Esdevenen “valors decisius i fonamentals”, diria l'estimat Arcadi Oliveres i Boadella. “Inseparables”, remarcaria la Yayo Herrero López.

I si bé sembla certa l'afirmació que “és més fàcil imaginar-se la fi del món que la fi del capitalisme”, també ho és que “nosaltres hem vingut a parlar de l'impossible, perquè el possible ja s'ha fet”. Per això ens caldrà molta creativitat i, per tant, ens anirà molt bé recuperar les hores de les matèries d'arts plàstiques, de música i de filosofia que tant poden ajudar a traçar una alternativa esperançadora al sistema actual.

² Unitat de Protecció a Defensores i Defensors de Drets Humans - Guatemala.

³ Ho documenta d'una forma molt extensa el Mapa de Justícia Ambiental (<http://www.ejatlas.org>) dirigit per Leah Temper i Joan Martínez-Alier des de l'ICTA-UAB.

⁴ Material interessant sobre aquestes qüestions el podem trobar al web del Seminari Itaca sobre Educació Crítica (<https://seminariiec.blogspot.com>).

⁵ Grup Intergovernamental d'Experts sobre el Canvi Climàtic.

⁶ Terme resultant de la suma de negoci capitalista + negacionista climàtic. Fa referència al cinisme d'aquells individus negacionistes climàtics que han modificat subtilment la seva posició amb l'única intenció de mantenir i augmentar els seus ingressos.

⁷ *El Otoño de la civilización* és el títol del darrer llibre del polifacètic Juan Borda i el científic del CSIC Antonio Turiel.

4. Economia, política i guerra

Antoni Puig Solé

Membre del Seminari d'Economia Crítica TAIFA

Al llarg de la història de la humanitat, totes les guerres han respost a un conflicte d'interessos. Les paraules d'Engels, de fa més d'un segle, la van clavar quan va anomenar “bàrbars” aquells pobles que tenien com a senya d'identitat l'enfrontament amb altres pobles per sotmetre'ls i arrabassar-los la seva riquesa. I, com ja deueu suposar, no es referia a la seva època només, sinó que reculava a l'antiguitat. “Per als bàrbars, el pillatge era més fàcil o fins i tot més honorable que el treball productiu”, deia.

Les guerres d'avui en dia són tant o més bàrbares que les guerres d'aquells bàrbars dels quals Engels ens parlava, però les d'ara, com explicaré tot seguit, són guerres associades al desenvolupament contradictori del capitalisme.

La necessària anàlisi de les particularitats

Parteixo, doncs, de la idea que no podem fer una anàlisi real de les guerres (de cada guerra en concret, si ho preferiu) sense tenir ben present el context econòmic i social general i particular en què té lloc. Som-hi: quin és el context general actual? Suposo que tothom —gairebé— estarà d'acord que és l'imperialisme capitalista. Per

tant, en primer lloc, cal situar quines són les potències imperialistes d'ara i com actuen; i, en segon lloc, tenir clara la tipologia de cada guerra. És bàsic determinar si es tracta d'una guerra d'alliberament nacional (com la del Vietnam o la d'Algèria al segle passat, tots dos països sotmesos aleshores al colonialisme), una guerra defensiva (com la de l'URSS contra el nazi-feixisme a la Segona Guerra Mundial), o interimperialista (com la Primera Guerra Mundial i, també, la Segona). Ja deueu haver notat que he posat la Segona Guerra Mundial en dos tipus diferents, perquè aquestes tipologies es poden barrejar.

L'anàlisi concreta de cada situació és imprescindible per decidir quines són les eines més adients en la lluita per la pau. Formes d'actuar que en uns supòsits són apropiades, en altres poden no ser-ho. Per entendre-ho, n'hi ha prou a comparar les conductes, radicalment diferents, del moviment obrer combatiu, en la Primera i en la Segona Guerra Mundial.

Imperialisme, militarisme i Estat

A inicis del segle XX, Lenin, Rosa Luxemburg i Bujarin van arribar, cadascú a la seva manera, a la conclusió que les guerres són prototípiques de l'imperialisme capitalis-

ta, donada la seva naturalesa contradictòria i les seves dinàmiques d'acumulació. Aquest caràcter estructural de la guerra ha conduït els estats a desenvolupar polítiques de guerra i de defensa, que donen lloc a una indústria armamentista tant o més poderosa que altres indústries. Això ha permès que determinats capitalistes tinguin interès a promoure guerres per dinamitzar no només la indústria armamentista, sinó també altres sectors empresarials (fàrmacs, biotecnologia, aeronàutica, mobilitat, etc.).

En els darrers segles, la importància de la tecnologia en les forces armades no ha parat de créixer. El nombre i la qualitat de l'equipament militar depenen de la capacitat industrial del país i de les seves forces productives. La utilització de la pólvora, per exemple, va canviar els exèrcits i les estratègies militars. La Guerra de Crimea (1854-1855) va comportar l'aparició a gran escala del vaixell de guerra a vapor. La Guerra de Secessió Nord-americana (1861-1865) va fer servir el ferrocarril pels grans moviments de les tropes i de l'artilleria i els nordistes van treure profit del vaixell de vapor. Però el creixement tècnic i militar més accentuat ha esdevingut de les dues guerres mundials, en implicar els països capitalistes més desenvolupats del planeta en el procés bèl·lic, i ha continuat fins als nostres dies.

El desenvolupament de la indústria militar i dels exèrcits provoca una monumental despesa a l'Estat. Només els estats poden disposar a gran escala dels recursos necessaris per comprar el material d'extermini i per mantenir i formar el personal necessari per emprar-lo. Així, el pes de l'Estat creix i utilitza els recursos públics per nodrir la indústria de matar i totes les fonts de negoci que aquesta indústria vigoritza.

Imperialisme i guerra

Lesclat de la 1a Guerra Mundial va ser una constatació que el risc de guerra mundial no era una ficció d'un grupet de teòrics antiimperialistes i va confirmar el seu encert. La 2a Guerra Mundial ho va confirmar altra vegada. Aquella segona guerra va arribar precedida d'una crisi econòmica esgarriosa i d'un daltabaix en l'ordenament polític, dels quals van ser-ne senyals el crac del 29 i el nazi-feixisme. Des de llavors, les guerres no ens han abandonat, encara que només han pres forma de guerres locals, algunes de les quals s'han enquistat. Ara, a més a més de les múltiples guerres locals, veiem com retornen molts dels fenòmens que van precedir la 2a Guerra Mundial, cosa que fa pensar en el risc d'una 3a.

Però en admetre el perill de guerra hem de saber que hi ha la possibilitat de manipular-lo per accelerar la cursa armamentista en lloc d'atenuar-la, de la matei-

xa manera que es poden manipular les conviccions pacifistes de la bona gent. Per exemple, en els darrers temps s'ha magnificat l'amenaça de catàstrofe nuclear amb la clara voluntat d'acovardir-nos, per garantir que les empreses armamentistes tinguin més beneficis, i per reforçar el poder militar dels Estats Units i l'OTAN a escala mundial.

La guerra com a estratègia dels estats i del capital

No resulta habitual que els capitalistes, els polítics i els militars llancin una guerra a cegues, ja que la guerra requereix sacrificis, treball i diners, i si no es calcula bé, en comptes d'aportar beneficis per a ells, pot arribar a parilitzar l'economia d'un país o provocar revoltes. El missatge oficial no sol contemplar aquesta particularitat i quan hi ha una guerra la desvincula de les dinàmiques del sistema capitalista i sovint l'atribueix a un boig.

Durant la 1a Guerra Mundial, per exemple, el cost total de la guerra als Estats Units es va apropar al 36% del PIB, i a la 2a, va arribar al 37,9%. Els nivells d'inflació també van ser notoris. Així i tot, la guerra va ser un bon negoci per a l'economia capitalista nord-americana, que va passar a ocupar el primer lloc mundial i va imposar la seva moneda (el dòlar). Per contra, altres països van sortir-ne damnificats i encara ho noten, en quedar obligats a ocupar un lloc de segon ordre amb relació als EUA.

El cost econòmic de la guerra

D'on surten els diners per finançar la guerra? Una primera font de finançament és introduir canvis en la política fiscal, com per exemple, la incorporació de nous impostos. Tots sabem que l'increment dels impostos és una mesura impopular gairebé sempre. Per això acostumen a incloure'n algun sobre els més rics, la qual cosa dona un caràcter més "social i patriòtic" a la guerra, ajuda a guanyar-se a la gent que es considera d'esquerres i evita disturbis. Una segona font consisteix a demanar préstecs i emetre bons. Aleshores l'Estat s'endeuta mentre els capitalistes prestataris obtenen un bon interès. Una tercera font és la impressió de bitllets, una tria perillosa perquè hi ha el risc d'animar les tendències inflacionàries.

En les circumstàncies actuals, qui està en millors condicions d'emprar la tercera font són els Estats Units, ja que disposen del dòlar com a moneda mundial i poden jugar-hi d'una manera que d'altres no poden fer. Si el creixement del seu material monetari va acompanyat

d'un creixement en la demanda de la seva moneda, atenuen les tendències inflacionàries i fins i tot poden aconseguir la revalorització del dòlar, descarregant les tendències inflacionàries cap a l'exterior. Aquest és un dels privilegis de la supremacia internacional i una de les explicacions per les quals els EUA estan disposats a tot abans de perdre aquesta supremacia.

Els beneficis polítics i econòmics de la guerra per a les classes dominants

La gran majoria de les persones analitzem les guerres des d'una perspectiva ben allunyada de l'economia capitalista. Ens preocupa, sobretot, el patiment de la població. Per al capital això és sempre secundari: té al cap els guanys econòmics que li aportaran la reconstrucció dels països i la conquesta d'una situació privilegiada.

Les guerres, quan estan ben orquestrades per les classes dominants, els militars i el govern, en lloc de provocar revoltes internes poden unificar la població del país, tot canalitzant la seva frustració i el seu malestar en contra de "l'enemic". Quan "l'enemic" colpeja en el front i en la rereguarda, la indignació creix. Qui no criminalitza "l'enemic" se'l considera "mal patriota" o traïdor i fins i tot se'l pot executar. De rebot, les guerres permeten la connexió entre l'entusiasme pel front i el decaïment de la lluita obrera. Si el desenllaç és favorable, el país guanyador pot emprar part del botí per a neutralitzar les classes treballadores, amb la qual cosa aferma el seu suport a les polítiques bel·licistes i es desnaturalitzen les seves organitzacions polítiques i sindicals. A la vegada, es pot apropiari d'una part de la plusvàlua arrencada als treballadors del país derrotat o apropiari-se dels seus recursos naturals.

La condició atroz de les guerres a escala mundial rau en el fet que, sota la llei de les bombes i les bales, el bàndol vencedor recupera el control de les regles del joc i aconseguix una iniciativa més elevada en el repartiment dels guanys. Al capdavall, es converteix en el principal beneficiari de l'activitat econòmica mundial. Com ja deia Frederic Engels, "el poder i la violència no són altra cosa que el mitjà, mentre que el profit econòmic, n'és la finalitat".

Tanmateix, el profit econòmic es pot calcular, però en comptabilitzar víctimes humanes, només s'hi troba mort, dolor i devastació. A la 2a Guerra Mundial, per exemple, la Unió Soviètica va pagar un preu altíssim i va perdre més de vint milions de persones, tot i formar part dels vencedors.

Guerra i pressupostos militars

Des de la Segona Guerra Mundial, els Estats Units no han deixat d'incrementar la despesa militar. Sempre es preparen per a noves guerres, inventen armes més mortíferes i milloren el seu poder d'atac i les seves possibilitats d'aconseguir victòries en una guerra asimètrica on el fort sotmet el feble. En assenyalar-ho, no hem d'oblidar que els EUA lideren el bloc militar del qual Espanya forma part, o sigui, l'OTAN, i que tenen bases militars al territori espanyol que utilitzen en les seves accions de guerra.

En aquests moments, el govern espanyol prepara els pressupostos de l'Estat. L'OTAN ha ordenat engegar la despesa militar i el govern espanyol ho farà de forma obedient si no hi ha una mobilització important. Cal posar al descobert les intencions imperialistes i impulsar les accions obreres contra el militarisme i contra la implicació espanyola en la guerra.

Malauradament, a l'Estat espanyol, aquells que van enredar la població, primer amb allò d'"OTAN d'entrada NO" i després amb la promesa que si s'acceptava l'OTAN, no hi hauria integració en l'estructura militar ni bases estrangeres, volen enfangar-la de nou. Ens mostren quatre flors que suposadament aportaran algunes polítiques socials i oculten les despeses militars. Per impedir-ho, el posicionament davant els pressupostos de guerra s'ha convertit en una prioritat en la lluita per la pau.

Exèrcit i lluita obrera

Una característica del moviment sindical combatiu des dels seus orígens ha estat la lluita per la pau, però no ha de ser una lluita indiferent i genèrica, com hem intentat explicar. Els exèrcits permanents són el resultat de la situació actual de la societat capitalista. Avui, en el nostre cas, cal fer tot el possible per evitar la seva participació en guerres a l'exterior del país i la utilització del pressupost de l'Estat per incentivar tal o tal guerra, com ara mateix s'està fent. Aquesta, però, no és l'única raó per oposar-nos als pressupostos de guerra. L'experiència històrica també demostra que l'exèrcit es pot utilitzar a l'interior per sotmetre la classe obrera i per apaivagar les protestes socials. Heus ací una raó afegida per alçar la bandera de l'antimilitarisme.

<http://www.elpuntavui.cat/societat/article/5-societat/1543356-l-agenda-llatinoamericana-premia-el-seminari-taifa.html>

5. Capitalisme, militarisme i patriarcat... Una mirada feminista i antimilitarista a les guerres

La inevitabilitat de les guerres. La por i la seguretat per damunt de tot. La defensa dels exèrcits a la població civil.

Llum Pellicer Francés.
Dones x Dones - Ca la Dona. @donesxdones
Novembre 2022

LA GUERRA ÉS UN CRIM CONTRA LA HUMANITAT I EL PLANETA.
ÉS L'EXTREMA VIOLÈNCIA DEL PATRIARCAT CONTRA LES DONES
I ELS POBLES PER MANTENIR I CONTROLAR UN SISTEMA QUE
GARANTEIXI ELS SEUS INTERESSOS PER SEGUIR DOMINANT I
EXPLOTANT ELS RECURSOS DE LA TERRA I LES PERSONES

Vivim en un món basat en la por i en la sobreexplotació dels recursos del planeta i de les persones. La gran majoria de les societats del món estan dominades per un sistema capitalista, imperialista i heteropatriarcal on el discurs militarista ens vol fer creure que la millor manera de protegir-nos és la defensa i la seguretat individual i col·lectiva a través de les armes. Aquesta seguretat s'expressa i es materialitza en les guerres, els conflictes armats, els territoris ocupats, les repressions exacerbades i la militarització dels espais civils. És el discurs imperant de la inevitabilitat de les guerres, que la lluita i la confrontació són innates a la naturalesa humana i que han existit conflictes i guerres des del paleolític. Aquesta argumentació és el més clar exponent de la visió androcèntrica i patriarcal que promulga que cal "defensar-se" d'un hipotètic "enemic".

Els mitjans de comunicació massius sovint fan un tractament mediàtic de les guerres on es descriu extensament la força dels dos bàndols enfrontats —qualificats de "bons" i "dolents"—, amb imatges de les destrosses, de les víctimes, de la gent fugint, de la crida a l'ajuda humanitària immediata de la resta del món; ajuda que s'esvaeix amb més o menys rapidesa segons el conflicte armat del qual es tracti. Els mitjans reproduïxen la visió que els interessa transmetre als senyors de la guerra, als senyors que dirigeixen el món, per tal d'influir en l'opinió pública. Aquests mitjans, però, quasi mai no fan esment a la resistència no violenta de la població: a les dones fortes i resilients, als i les pacifistes, als desertors i insubmisos, etc. No mostren les moltes accions diàries i estratègies pacifistes de diferents sectors de la

població per sobreviure i sostenir la vida enmig de les bombes i la destrucció.

Si fem un breu recorregut al llarg de la història més recent, observarem que els conflictes armats i les guerres no han canviat en el fons, però sí en la seva tipologia. Les "guerres convencionals" de la primera meitat del segle passat han anat prenent altres formes i propòsits:

- Guerres per saquejar els recursos naturals d'un país o una àrea geogràfica: pel petroli, pels diamants, pel gas, per l'aigua, etc.
- Guerres amb objectius geoestratègics: control de territoris i de països que poden oferir, en el present o en el futur, alternatives al model imperialista occidental, negant-los la possibilitat de desenvolupar altres models més democràtics que els actuals.
- Guerres pels recursos alimentaris: especuladors dels aliments bàsics (per exemple, els cereals) per la seva utilització i conversió en matèria biocombustible, amb conseqüències devastadores pels països on eren matèria primera indispensable per a l'alimentació més bàsica. En aquesta situació, la població més afectada, i doblement vulnerable, són les dones i les seves filles i fills, que es veuen abocades a la pobresa extrema.

Les víctimes d'aquestes "noves guerres" també són diferents. Les de les guerres actuals, són majoritàriament la població civil desarmada: dones, infants i gent gran. Han canviat també les maneres de definir els resultats, els objectius o les estratègies. La terminologia militarista embolcalla el llenguatge d'eufemismes per tal de treu-

re importància a la violència i l'horror de les guerres. Així, les víctimes civils passen a ser “danys col·laterals”; les estratègies planificades d'atacar un país s'anomenen “guerra preventiva o quirúrgica”; les bombes de fragmentació i dispersió són “la mare de totes les bombes, o bombes corta-margaritas”...

S'ha transformat també la procedència dels exèrcits. Ara, alguns estats tenen problemes per reclutar nous soldats, han hagut de recórrer a qualsevol estratagema per tal de continuar proporcionant efectius humans per a les guerres. Una d'elles és la privatització dels exèrcits. Una altra és fer campanyes per convèncer els joves a pertànyer a l'exèrcit com a sortida professional, tot presentant els soldats com cossos de pacificació amb accions humanitàries, com és el cas dels soldats espanyols a l'OTAN.

Tanmateix, el que no ha canviat són les conseqüències de les guerres i de tot el que queda darrere d'aquestes. Així, mentre que pels països que les han patit, impliquen la pèrdua de vides humanes i la destrucció territorial i de la seva economia; per les empreses armamentístiques i de seguretat privada que giren al voltant dels conflictes, es tradueixen en guanys econòmics molt significatius.

Des dels feminismes hem denunciat, al llarg de la història —la invisibilitzada, la silenciada, la que no apareix als llibres de text—, les accions violentes perpetrades pels exèrcits. Els hem descrit com una de les organitzacions existents més patriarcal, a la vegada que els considerem els menys preparats per aconseguir la pau. Cap exèrcit treballa per la pau.

Cal recordar expressions com “Si vols la pau, prepara la pau” i “Qui ens defensarà dels qui ens defensen?”. Quina seguretat poden donar els soldats a la població civil? Les dones sabem molt bé de quina seguretat estem parlant: violacions, xantatges i agressions sexuals, segrestos, prostitució forçada, tràfic de dones... allà on hi hagi un destacament de soldats. En tots els conflictes armats del món hi ha documentació recollida de gran quantitat de testimonis que demostren que els cossos de les dones s'utilitzen com a arma de guerra contra l'enemic. Una de les conseqüències més esfereïdores d'aquestes violències es dona sovint quan algunes d'aquestes dones violades pels soldats, siguin del bàndol que siguin, inclosos els del seu propi país, en retornar a la seva comunitat són de nou expulsades i marginades per haver estat violades. Els infants nascuts d'aquestes violacions queden marcats per sempre. Moltes patiran la resta de la seva vida malalties o ferides incurables físiques i psíquiques.

Aquesta és, doncs, la seguretat que ens ofereixen els exèrcits: la de la por i la violència a tota la població civil i, més específicament, a les dones i les nenes.

Una mirada feminista i antimilitarista a les guerres. Propostes i accions.

Les dones clamem contra les violències envers els nostres cossos i les nostres vides; no només com a víctimes, sinó com a supervivents. Som veus autoritzades que, tant en temps de pau com en temps de guerra, hem patit i estem patint la violència extrema dels pretesos defensors arreu del planeta.

La guerra mai no s'ha aturat. Les feministes antimilitaristes hem estat al costat de les dones afganeses, palestines, del Iemen, de l'Iraq, del Congo, del Sudan, de Colòmbia... teixint xarxes de relació i no-violència, denunciant les polítiques del nostre país en temàtica de pressupostos militars i apostant per la solidaritat entre els pobles. Ara —en temps de pandèmia i post-pandèmia on la violència i la militarització han campat arreu encara més—, la guerra a Ucraïna ens torna a alertar que, si preparem la guerra i no la pau, la barbàrie s'installa a les societats, als carrers i a les ments de les persones que només poden pensar en clau d'armes i d'exèrcits, tal com volen els poders armats i confrontats.

Escolteu les veus de les dones per la pau, perquè nosaltres sabem que la violència, el militarisme i el patriarcat no porten a la seguretat ni a la llibertat, sinó a la destrucció i la mort. La guerra és el màxim exponent d'aquesta lògica: el rearmament, els exèrcits i les armes de tota mena. Per això, el militarisme que impregna tota la societat ens divideix entre enemigues i amigues, però nosaltres ens volem veure com a veïnes del mateix planeta i construir juntes un món millor, denunciant les seves polítiques d'extermini. Les feministes antimilitaristes diem que la guerra mai no serà el nostre idioma, i que la volem fora de la història, si volem que quedi història per explicar. La manera de fer-ho ha estat apostar per les relacions i per la mediació i crear ponts entre els pobles, en lloc de murs.

Cal aturar les bombes amb totes les mesures que tinguem al nostre abast i que no perjudiquin els pobles. Cal fer tots els esforços en la negociació permanent entre les parts en conflicte, amb la participació de defensores dels drets humans, per bastir una altra lògica de seguretat i de reconstrucció de les societats. És necessari

conèixer i reconèixer les dones activistes i defensores de la pau, les dones Premi Nobel de la Pau, els moviments de dones que al llarg de la història s'han oposat a les guerres i han promogut grups i moviments antimilitaristes i pacifistes. Significar-les i reivindicar el seu llegat històric. Cal promoure, per tant, la defensa dels drets humans, el diàleg, l'acció directa no violenta i la necessitat de tenir present tots els punts de la resolució 1325 i les següents sobre la participació de les dones a les negociacions de pau per establir acords tant en la prevenció com en la resolució dels conflictes¹.

En un article recent, la periodista Maria G. Zornoza afirma que “Sólo el 4% de los acuerdos de paz entre 1992 y 2011 tuvieron firma de mujer. Ellas representaron el 9% de los negociadores en estos procesos. Entre 1990 y 2017 sólo mediaron el 2% de los casos de paz. Sin embargo, numerosos estudios revelan que la participación de las mujeres en la alta diplomacia es fundamental para poner fin a conflictos que emergen en todos los conos del planeta, como ponen de relieve los ejemplos en Liberia, Irlanda del Norte, los Balcanes o Filipinas”².

Les propostes del feminisme i del moviment antimilitarista han estat clares i contundents, però no han estat capaces d'aturar les guerres. Tanmateix, són imprescindibles per posar les bases d'una cultura de la pau abans, durant i després dels conflictes, i per capgirar de dalt a baix aquest sistema militarista, patriarcal, capitalista, imperialista i colonial que s'està carregant la vida de les persones i del planeta.

Aquest és el nostre punt de partida: no és que les dones siguem pacífiques per naturalesa; és que hem apostat per la vida de les persones i del planeta. I diem que entre matar i morir hi ha una altra lògica: viure. Com deia Christa Wolf, no és una frase romàntica i inútil; és el lema central de la política de les dones. Posar al centre la vida de les persones, en totes les polítiques i en totes les circumstàncies, i tenir cura d'elles. Aquest és el nostre pla per sobreviure, tant nosaltres com el planeta.

1. La Resolució 1325 del Consell de Seguretat de les Nacions Unides sobre les dones, pau i seguretat fou adoptada per unanimitat el 31 d'octubre de 2000. Entre les seves observacions destaquen:

Reafirmar l'important paper que tenen les dones en la prevenció de conflictes, la resolució de conflictes i la consolidació de la pau.

Destacar la importància de la participació igualitària de les dones en la pau i la seguretat i la necessitat d'una major participació de les dones en la prevenció de conflictes i la consolidació de la pau.

Negociacions de pau: La resolució demana que s'inclogui una perspectiva de gènere en les negociacions de pau i que augmenti la participació de les dones en la negociació de la pau, amb especial atenció a donar suport a les iniciatives locals de pau per dones.

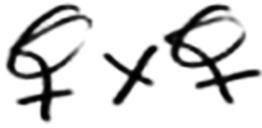
2. Article al diari Público. 23 de març de 2022. <https://www.publico.es/internacional/guerra-rusia-ucrania-guerra-ucrania-simboliza-diplomacia-macho-alfa-invisibilizacion-mujeres-primer-linea-politica.html>

Contra la inseguretat i les pors, les dones no necessitem la proposta patriarcal basada en la força, les armes i la violència. La nostra proposta civilitzadora està basada en la cura de les relacions.

- Passa per continuar reforçant les xarxes de dones.
- Passa per donar suport i fer costat a les accions per a la sostenibilitat del planeta.
- Passa pel dret legítim a decidir sobre el nostre propi cos.
- Passa per la dignitat i el sosteniment de la dignitat: lliures quant a pensar, sentir, parlar, actuar.
- Passa per una relació intransferible entre vida i natura, més enllà del concepte pàtria i estat.
- Passa per deconstruir els fonamentalismes del signe que siguin.
- Passa per la deconstrucció del llenguatge bel·licista i militarista.
- Passa per la pell i el cos de cada una de nosaltres.

Per últim, de cara al Dia Escolar per la No-violència i la Pau, ens sembla pertinent recordar el nostre Decàleg:

DECÀLEG DE LES DONES PER LA PAU

1. La guerra és el màxim exponent de la violència del militarisme i del masclisme per a mantenir el poder sobre “els i les altres” a través de la por, la força i la mort. La violència contra les dones és l'expressió de la dominació i la desigualtat entre els gèneres i en una guerra aquesta violència quotidiana es manifesta de manera brutal i massiva.

2. La guerra i la violència no són una fatalitat, la pau és possible. Entre morir i matar HI HA UNA ALTRA Lògica: VIURE. Ni víctimes ni terroristes. Insubmises i resistents. Aprenem a escoltar i a ser bons veïns i veïnes, no possibles enemics i enemigues.

3. Per una pau que sigui la nostra. No volem ni la “pau” dels cementiris ni una “pau” que ens mantingui sotmeses. Treballem per una pau sense dominacions i establerta sense violència.

4. Si vols la pau prepara la pau: respectar les diferències i aprendre a resoldre els conflictes sense violència, escoltant les experiències i les raons d'altri. La violència no s'erradica amb violència. Cal educació per la pau a tots els àmbits de la societat. “La guerra la fan homes que es maten i no es coneixen, a les ordres d'homes que es coneixen i no es maten.”

5. La prevenció passa per actuar per la llibertat, la justícia i l'equitat entre les persones i entre els pobles. Passa per dir en veu alta el que pensem sobre la repressió, la tortura, la pobresa, la vulneració dels drets humans i dels drets dels pobles. Cal deslegitimar la desigualtat i la discriminació afavorint l'apoderament de les dones a totes les societats.

6. Construïm una manera diferent de viure i de conviure amb models positius i maneres no violentes de resoldre els conflictes. La mediació i el diàleg sense límits són l'única manera de resoldre els conflictes respectant els drets humans dels pobles i de les persones.

7. Hem de ser sensibles a tots els crims que es produeixen al nostre entorn. Cal aprendre a escoltar i a comunicar-nos. Hem de crear vincles d'amistat entre nosaltres i muntar xarxes de contrainformació i solidaritat feminista. És prioritari tenir cura les unes de les altres.

8. No ens hem de deixar militaritzar la ment ni pels estats ni pels mitjans, ni per por ni per seguretat. Proponem la desobediència civil contra les imposicions ideològiques: fer objecció fiscal a les despeses militars, objecció científica a la investigació sobre armament, etc. La pau no passa pels exèrcits ni per la carrera armamentista. Ens declarem insubmises i activistes contra l'armamentisme.

9. Per una cultura de la pau que doni veu i protagonisme a la resistència pacífica de les dones de tot el món, com a eina per a la convivència i el respecte entre les persones i els pobles.

10. Bastim ponts entre nosaltres i creem xarxes de suport per a construir juntes una alternativa ANTIMILITARISTA I FEMINISTA. Per una política de petits passos on les protagonistes siguem realment les persones.

“Les dones estem cansades de parir vida per la guerra. Desactivem tots els artefactes de guerra, els de ferro, els de la paraula que la inciten, els de l'oblit”.

*Alicia Barbero Domeño.
Investigadora de l'Escola de Cultura de Pau. Universitat Autònoma de Barcelona.*

6. REFUGIADES

Fronteres, murs i desplaçament forçat: la promesa incomplerta de la globalització

Ainhoa Ruiz Benedicto

Investigadora del Centre Delàs d'Estudis per la Pau, experta en militarització de fronteres.

La caiguda del mur de Berlín el 1989 no sols va ser física, sinó també simbòlica. La desaparició del mur i la posterior fi de la Guerra Freda i, per tant, de la política de blocs que imposava una divisió bipolar del món, va venir acompanyada d'una narrativa liberal de llibertat de moviment vinculada a la globalització. Sota aquesta narrativa, les fronteres i els murs, així com la política de blocs, es van mostrar com a elements sense sentit en el nou escenari, i es va augurar l'entrada en un món connectat, transnacional i sense restriccions de moviment.

No obstant això, més de trenta anys després, una altra realitat s'ha imposat. La globalització ha quedat lluny de potenciar la igualtat i connexió entre territoris o la plena llibertat de moviment que el seu discurs va prometre. Tampoc ha suposat una obertura total i igualitària de les fronteres. En comptes d'això, s'ha acrescut la desigualtat respecte a la llibertat de moviment segons la nacionalitat: segons la nació d'origen pots viatjar amb major llibertat, control, seguretat o costos.

El nostre món globalitzat i transnacional ha renunciat al fet que les fronteres siguin una mera delimitació de la sobirania política dels estats, com semblava prometre. Les fronteres, més aviat, es continuen utilitzant com a eina per a generar jerarquies en el moviment, diferenciacions socials i exclusions. En determinats casos són usades com un mitjà per a l'apropiació de recursos vinculats al territori, sent font de disputa i sent desplaçades mitjançant l'ús de la força. A la vegada, s'han inutilitzat com a sistema de control financer i de trànsit de capital. L'expansió d'acords de lliure comerç ha eliminat les restriccions aranzelàries i altres impostos relacionats amb el capital, que eren controlats per les fronteres. Aquestes mesures, lluny d'igualar l'economia mundial per la via de la competència, una altra promesa incomplerta, ha apuntalat el poder de les multinacionals del Nord Global.

D'aquesta manera ens trobem en l'època de les fronteres de la contradicció. D'una banda, s'han eliminat les restriccions per a les mercaderies i el capital i, de l'altra, en canvi, es reforcen les fronteres per frenar el dret al lliure moviment. Un dret reconegut a l'article 13 de la Carta de Drets Humans de les Nacions Unides. El reforç fronterer es fa amb diferents mesures, entre elles la construcció de murs, l'expansió de tecnologies de vigilància i control i la creació de cossos de seguretat fronterera.

Cap a les fronteres blindades (Murs construïts del 1968 fins al 2020)

Quan analitzem les dades de construcció de murs dels últims 52 anys (del 1968 fins al 2020), destaca que el món n'ha experimentat més després de la caiguda del mur de Berlín el 1989, moment en què hi havia un total de 6 murs nous a les fronteres. Del 1989 al 2020 s' aixequen 57 murs nous. És a dir, en 21 anys es construeixen 6 murs, mentre que en els 31 anys següents se'n construeixen 57. En total s' aixequen 63 murs fronterers en aquest període de 52 anys (1968-2020) i s' experimenta un creixement notable, principalment del 2000 al 2020. L'augment més gran de construcció de murs fronterers s' experimenta el 2015. Aquest any, es passa de 42 murs a 56, amb 14 murs construïts a tot el món, una quantitat que no serà superada cap altre any d'aquests analitzats. Dels 14 murs, 6 són alçats per països que, en el moment de la seva construcció, són estats membre de la Unió Europea i de l'espai Schengen (aquí entren Regne Unit i Noruega).

Cal destacar que, l'any 2015, no sols es construeix el rècord de 14 murs fronterers, sinó que és l'any en què es parla de la denominada "crisi migratòria" a la Unió Europea a causa dels fluxos migratoris que intenten travessar les fronteres europees. Aquests fluxos augmenten de manera considerable, sobretot per les persones desplaçades a la força provinents de la guerra a Síria, iniciada el 2011.

Per tant, es materialitza de manera clara la construcció de l'"Europa Fortalesa". La nostra regió, malgrat erigir-se a si mateixa com a garant i protectora de drets, nega de manera sistèmica el dret a asil de les persones que, de manera inevitable, fugen de la violència de manera irregular. Cal preguntar-se de quina altra manera es pot fugir d'una guerra sense els recursos econòmics suficients.

La denominada Europa Fortalesa es consolida mitjançant cinc principals polítiques:

Primer, l'acord de Schengen aprovat el 1985 que, encara que introdueix un concepte de lliure circulació de les persones entre els països membre, demana el reforç de les fronteres exteriors dels estats que vulguin entrar a formar part de Schengen, així com la implementació d'uns certs sistemes de registre i control del moviment. A més, conceptualment, Schengen consolida el missatge d'un interior "segur" i civilitzat enfront d'un exterior "insegur" i salvatge.

Segon, la construcció de murs fronterers per raons migratòries es converteix en una política en auge per part d'alguns estats de la Unió Europea, com ja hem vist, fruit de considerar les migracions una amenaça. De vint-i-set estats membres de la Unió Europea, vuit

han erigit murs a les seves fronteres per impedir l'entrada de persones migrades (Espanya, Grècia, Hongria, Bulgària, Àustria, Eslovènia, Letònia i Lituània), tots ells de l'espai Schengen, excepte Bulgària. A aquests vuit se sumen el Regne Unit i Noruega. El primer ja no és membre de la Unió Europea, però ho era en el moment de construir i finançar el mur de Calais, i el segon, encara que no és membre de la Unió Europea, ho és de l'espai Schengen, i va construir un mur a la seva frontera amb Rússia per raons migratòries.

La tercera mesura és l'expansió de sistemes de control i vigilància del moviment de les persones al seu pas per les fronteres i l'emmagatzematge d'aquestes dades. La Unió Europea posa en marxa l'Agència Eu-Lisa, que entra en funcionament l'any 2012. Aquesta agència es converteix en una peça clau en la gestió de sistemes informàtics relacionats amb el control de fronteres i del moviment com el Sistema d'Informació de Visats (VIS), el Sistema d'Informació de Schengen (SIS II, de segona generació) i el sistema d'emmagatzematge de dades EU-RODAC, per citar-ne alguns.

El quart aspecte seria la denominada externalització de fronteres. En el marc de col·laboració amb tercers països per a la gestió dels fluxos migratoris, la Unió Europea està reformulant el concepte d'espai fronterer. La frontera ja no és només una delimitació del territori i de la sobirania estatal, sinó que s'expandeix més enllà del propi territori amb la implementació de polítiques frontereres a tercers països.

Finalment, la cinquena mesura, i una de les més importants, seria la creació el 2005 per part de la Unió Europea de l'Agència de la Guàrdia Europea de Fronteres i Costes (Frontex) per a la gestió i control de les fronteres. Frontex, en ser una agència la prioritat de la qual és combatre el crim fronterer, utilitza els mateixos mitjans per a bloquejar i retornar les persones que migren o busquen refugi que per a interceptar el contraban, el tràfic de drogues o altres crims relacionats amb l'espai fronterer. D'aquesta manera, els fluxos migratoris deixen de tractar-se amb eines humanitàries, i en el seu lloc es gestionen des d'una pràctica policial i militarista.

Així, aquells països que van denunciar de manera activa el mur de Berlín com un afront a un món més just que representava una infraestructura per a la diferència, erigeixen avui murs per a les persones que fugen de la violència. Sembla que la globalització ha comportat un món més emmurallat físicament i blindat mentalment. La lluita activa contra la construcció de murs a les fronteres ha de continuar a l'agenda dels moviments socials si volem construir un món més segur per a tothom.

7. ENTREVISTES A DONES REFUGIADES

7.1 Entrevista a Nour Salameh (Síria)

Nom: Nour Salameh.

Any de naixement: 1982, 40 anys.

1. Sabem el teu nom, però, com t'agradaria presentar-te?

Soc una dona feminista siriana i habitualment vegetariana. Soc activista contra totes les violències i m'agradaria ser pacifista, però encara no ho he aconseguit del tot. Soc professora d'universitat, a temps parcial, entre altres feines.

2. A través d'aquesta Eina, et portarem de viatge a tots els centres educatius públics de Catalunya. Ens agradaria que ens expliquessis el teu viatge: Com va ser? Quan el vas fer? I, per què?

En primer lloc, vull comentar que soc privilegiada perquè vinc d'una família de classe mitjana i vaig poder fer estudis universitaris de filologia francesa. A Síria treballava com a traductora de francès-àrab i també era editora en l'agència de notícies de l'estat que tenia l'hegemonia de la comunicació en un règim dictatorial. Aquesta feina va ser la raó per la qual vaig haver de fugir del país quan el 2011 van començar les diferents revolucions al món àrab, les anomenades 'primaveres àrabs' a Tunísia, Egipte, Líbia, Iemen i també a Síria. Llavors el govern va negar que això estigués passant, comentava que tot era mentida, que no hi havia protestes, que tothom que participava era terrorista.

Jo havia comprovat que moltes persones amigues i conegudes que participaven en les manifestacions pa-

cifistes desapareixien al cap de poc temps. I jo també hi participava. El règim dictatorial tenia respostes molt violentes i repressives. Davant de qualsevol protesta, la reacció eren fusells, detencions, tortures, desaparicions forçades, tancs als carrers i bombardejos... l'escalada de violència era cada cop més gran.

Vaig marxar de Síria per dues raons. La primera, perquè tota la meva família era progovern i jo tenia un conflicte interior perquè no volia perdre la relació amb ella. La segona, i la més important, era que continuar allí era un risc per a la meva integritat física. En treballar a l'agència oficial estava prohibit informar de les protestes, donar la teva opinió contrària al règim, parlar de política... I em van arribar algunes amenaces que em vaig prendre molt seriosament i vaig decidir sortir.

En aquell moment encara hi havia algunes ambaixades d'altres països obertes, entre elles la d'Espanya. Vaig pensar que l'única manera de sortir era aconseguir un visat d'estudiant a alguna universitat europea, encara que no tenia cap necessitat de fer més estudis superiors, perquè tenia una feina. Vaig contactar amb universitats de Grècia, Espanya, Itàlia i França per similitud de cultures mediterrànies. Vaig tenir resposta de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona per cursar un Màster en Estudis de Relacions euromediterrànies.

Vaig arribar a Catalunya el 2011, en avió, amb la meva parella. En aquell moment jo pensava que el món no deixaria sol al poble sirianès i que tornaria molt aviat al meu país. Però no he tornat encara. Porto 11 anys sense trepitjar Síria ni veure la meva família. I crec que encara passarà temps per poder tornar-hi.

Tinc una germana a Alemanya i el 2019 vaig poder visitar-la, i també a la mare que havia aconseguit un visat temporal per anar-hi.

Finalment, vull repetir que soc una privilegiada, perquè uns mesos després, molta gent es va trobar amb una situació tan difícil que no podien sortir del país de manera legal. Totes les fronteres estaven tancades i les ambaixades també.

3. Com ens explicaries com era casa teva i el teu país?

El meu país és mediterrani i molt semblant a aquest. Jo vaig néixer a Homs, al centre del país, però vivia a Damasc, la capital. Al meu barri vivia en un edifici amb 15 plantes i amb unes 55 famílies de tota mena de procedències i cultures: cristianes, musulmanes, d'origen armeni, kurd... A vegades, quan comparo Síria i Catalunya, trobo que aquí hi ha poca diversitat, tot i que la bona convivència que existia allà, a partir del conflicte, s'ha tornat un aspecte negatiu perquè cadascú torna a la seva identitat religiosa, nacional, etc.

Un exemple és que ara a Síria hi ha dones que seguint la seva identitat porten vel i abans en general no se'n portava, tret de les famílies més conservadores. Jo no n'he portat mai, no soc religiosa.

4. Ens podries relatar algun record que tinguis de la teva infància i de l'escola?

El record que tinc de la meva infància i adolescència és una mica dolorós. I no n'he estat conscient fins que no he arribat aquí. A Síria totes hem viscut en una dictadura fins a l'any 2000, amb un partit únic amb ideologia nacionalista-feixista.

A l'escola, per exemple, portàvem uniformes militars a partir dels 13 anys. Cada dia abans d'entrar a classe fèiem una salutació pseudonazi i repetíem uns eslògans: lluitar, contra el capitalisme, el sionisme i l'imperialisme, i altres on glorificàvem el dictador.

Això era una rutina per a tot l'alumnat. Però en venir a un altre país i veure altres escoles, m'he adonat que allà érem com "petits soldats" i això em remou i em provoca enuig i dolor. El fet de portar uniforme militar, seguir unes ordres i una disciplina, aprendre a utilitzar fusells, tenir quatre hores setmanals de formació militar, adoc-

trinament sobre la ideologia del partit únic... vol dir estar rebent educació militar sense ser-ne gaire conscients.

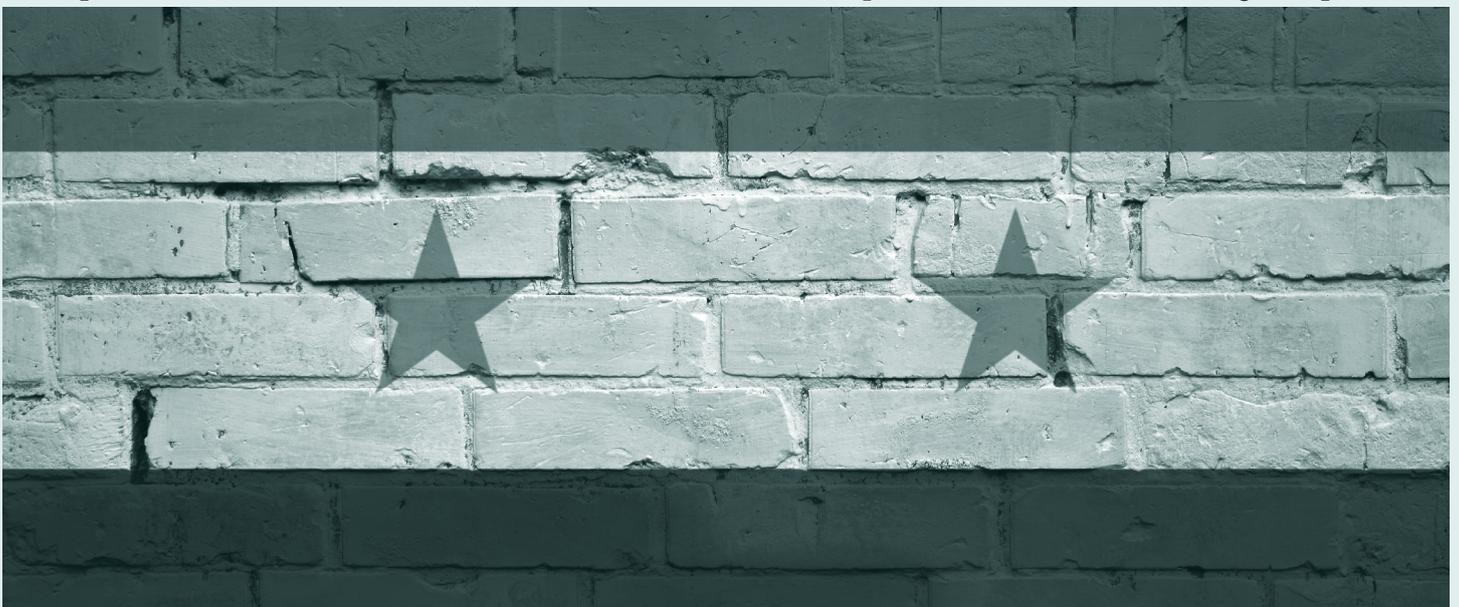
Aquest és el record més dur que tinc, però també recordo que malgrat tot érem felices. I ara, d'adulta, m'adono que aquella educació va calar dins meu perquè soc una dona molt disciplinada, a la feina, als estudis... En canvi, no ens van ensenyar a ser persones amb un pensament crític.

5. Què vas deixar enrere quan vas venir aquí?

És una pregunta molt difícil perquè el primer que vaig deixar va ser el meu cor amb la família i amb el país, i es va quedar allí fins ara. Però també vaig deixar una vida que començava, m'acabava de casar i tenia un pis que estàvem decorant, tenia moltes coses que tenien molt valor per a mi: llibres, objectes, records. I també va quedar enrere el gessamí, la seva intensa olor, que a Damasc està molt present arreu; els carrers i la meva xarxa de suport social i familiar.

6. I quan vas arribar, què et vas trobar? Com et vas sentir?

Quan vaig arribar em vaig trobar amb una universitat molt acollidora. El director del màster, que després va dirigir la meva tesi doctoral, és una persona increïble que m'ha ajudat molt i m'ha canviat la vida. També alguns amics i amigues durant tot aquest temps m'han ajudat. Però, en general, aquesta societat es mostra molt acollidora per fora, però en realitat és molt difícil entrar-hi. Amb el grup reduït d'amistats, sé que si li truco, vindrà immediatament, però no ho faig perquè sé que cadascú té la seva vida, la seva família, les seves prioritats. En això aquesta societat té una construcció i una dinàmica social diferent de la meva. Igualment, he trobat un país molt bonic i estic molt a gust aquí.

7. Després d'aquest temps a Catalunya, quina és la teva situació actual?

A nivell legal, jo mai he sol·licitat asil de refugiada perquè sempre he anat pel camí d'aconseguir la residència per estudis que s'ha anat renovant amb el doctorat. Finalment, en trobar feina m'han fet un permís de treball i fins ara no he tingut pas cap problema. Insisteixo, doncs, en l'aspecte de sentir-me privilegiada.

Una altra qüestió és la situació de molta gent refugiada i migrada d'arreu del món quan arriba als països occidentals, a Europa, aquí, que no té ni idea de la quantitat d'obstacles que es pot trobar en arribar. Jo dic que són les persones que van néixer 'al lloc equivocat' del món. Per a elles, la vida s'atura de cop i es complica enormement pel fet de no tenir papers legals. Sé que a Catalunya hi ha milers de persones que viuen en condicions inhumanes per manca de la regularització de la seva situació. I aquí són l'administració i les institucions públiques qui no estan fent bé les coses per acabar amb aquest problema.

8. Has pogut organitzar-te, crear o participar en alguna xarxa de suport mutu tant pel que fa a la teva situació aquí, com a la del teu país d'origen?

Al cap de dos anys d'arribar, el 2013, vaig anar a Turquia per fer el treball de camp de la meva tesi. Vaig fer de voluntària en camps de desplaçats sirians a la frontera turca. Allà vaig treballar també en ONG i en associacions relacionades amb la situació del meu país.

A la tornada a Catalunya, el 2016, per acabar el doctorat, vaig trobar una societat completament ignorant del que està passant al meu país. A partir d'aquí he fet moltes xerrades; fa temps que formo part d'una associació que es diu Tadamon Catalunya —que significa so-

lidaritat en àrab: solidaritat amb el poble sirianà i amb els països de l'Orient Mitjà—, de la qual formen part moltes associacions catalanes que donen suport i treballen per la construcció de la pau, fent actes, concentracions de protesta, xerrades, etc.

El 2017, a Tarragona, vaig participar en la Campanya "Casa vostra, casa nostra". També col·laboro amb associacions pels drets humans i de dones a l'exili que venen de països en conflicte.

A més, formo part de la Junta de l'Institut Català Internacional per la Pau (ICIP). Vaig ser electa pel Parlament de Catalunya, que representa un honor per a mi. He treballat a la Universitat Rovira i Virgili, formant part de la Càtedra UNESCO pel Diàleg Intercultural, fent una gran quantitat d'activitats de difusió i formació.

9. Com veus el teu futur i el del teu poble? Quines perspectives i esperances tens?

Quant al futur del meu país, no en tinc gaire esperança, però mai hem de deixar de tenir-la; és el motor que ens fa continuar, sense ella no podria moure'm. Ara per ara, el futur és ben fosc, però sempre hi ha una llum al final del túnel.

El meu futur en particular, el veig bé, perquè he treballat molt per reinventar-me, adaptar-me a la situació actual, al nou país que ara considero ja casa meva, millorant l'idioma, intentant ser part d'alguna xarxa social. És molt positiu que tingui feina i en general estic bé.

10. Perquè no et quedi res al pap, hi ha alguna cosa més que t'agradaria compartir?

Tinc un desig que voldria compartir.

Vull compartir un desig: vaig sortir del meu país perquè havia de fugir; vaig fugir perquè vam fer una revolució per tenir veu, per poder tenir un futur, per tenir uns valors democràtics... I quan vaig arribar aquí, i al llarg d'aquests anys, he trobat que els joves no estan gaire implicats en aquestes situacions, encara que tenen el poder de participar i fer un canvi real. La meva impressió és que les generacions joves actuals —encara que segur que hi ha una part que és molt conscient i activa— en general són indiferents amb el que passa al seu entorn i al món. Penso que ignoren que la realitat mundial, tard o d'hora, els afectarà també. Per això el meu desig és que la joventut, que serà la població adulta després, arribi a tenir curiositat per tot el que està passant al món i pugui tenir un paper important per aconseguir un canvi positiu envers la pau, la llibertat i els valors democràtics.

7.2 Entrevista a Naha Ahmetu (Sàhara Occidental)

Nom: Naha Ahmetu.

Any de naixement: 1991, 31 anys.

1. Sabem el teu nom, però, com t'agradaria presentar-te?

Soc una dona sahrauí, nascuda als campaments de refugiats que es troben en territori algerià. Vaig ser-hi durant gairebé tota la meva infància.

Des dels 7 anys, sempre hem vingut els estius amb “Vacances en pau”, un projecte que es fa a nivell d'Espanya. La primera vegada no sabíem on anàvem. La veritat, com a criatura penses que Espanya és un poble que es troba al costat d'on vius i que a la nit t'en tornes cap a casa. Arribar aquí no va ser fàcil. Per a una criatura, és dur allunyar-se de la família durant 2 mesos... Tot i que vam ser molt ben acollides per les famílies d'aquí (catalanes, espanyoles).

El més important en aquesta estada era el control sanitari i també el fet de saber que existeix un altre món que no és un campament de refugiats. Abans, jo pensava que el món era així: [era] un campament, [eren] haimes i [era] la família. Teníem felicitat pel poc que posseïem, perquè hi havia molta estimació, molt d'amor, molt d'ordre, molt *arropada* per la nostra família, però no sabíem que existia un món millor. Arribes aquí, veus aquest món, veus la diferència, veus tot... Et fas tu la mateixa pregunta que està en l'aire: Per què jo? Per què jo he nascut en un campament de refugiats? Per què a mi em

toca aquesta vida? Què he fet malament per viure en un campament? Tinc la meua terra, el meu país... i me'n fan fora sense explicacions. Per què?

Moltes preguntes que estan en l'aire i que una en continua cercant la resposta... Tot i que tinc 31 anys! Una resposta difícil d'aconseguir perquè és la vida i el món, és injust.

2. A través d'aquesta Eina, et portarem de viatge a tots els centres educatius públics de Catalunya. Ens agradaria que ens expliquessis el teu viatge: Com va ser? Quan el vas fer? I, per què?

Us explicaré el meu darrer viatge amb 16 anys, a inicis de l'any 2008. Va ser el viatge de la meua vida perquè em va canviar tot. Vaig arribar aquí per quedar-m'hi a estudiar i formar-me com a persona.

Arribar aquí amb el nivell d'idioma, que no era alt; topar-me amb el català; arribar directament a 4t de l'ESO... Em trobava amb persones diferents de mi, diferent cultura, diferent idioma, diferent fins i tot el color, ja que era la més assenyalada, perquè deien “Mira la nova”, “Ja és aquí la nena nova”, “Mira que morena”, “Mira no-sé-què...”. Ara mateix una ho entén, però al principi, la veritat és que no va ser gaire fàcil. Venia una mica per millorar. La família d'aquí que sempre m'acollia em va oferir casa seva per tenir una educació, pagar-me els estudis i quedar-m'hi fins que acabés o jo volgués tornar-me'n.

Ha estat dur perquè jo deixava enrere la meua família. Quan una migra deixa allò que més estima, la seva mare, el seu pare, els germans, les arrels. Però sempre mirava i pensava “Sí, dur tot això, però ho faig per ells”. I sempre ha estat així, jo sempre he estudiat, treballat... amb l'objectiu sí, per a mi, però sempre pensant en allò que hem viscut, la misèria que hem viscut, la manca de diners, la manca d'alimentació, de tot. Ja que surts, és una oportunitat i això sempre et passa una sola vegada. Si no la saps aprofitar, passa de llarg i no la tornes a recuperar.

I una cau, s'aixeca, veu moltes coses, ja que migrar és el pitjor que a una li pot ocórrer, però és també el millor, perquè et fa persona. Gràcies a això, avui dia tinc treball, llar, una filla, estic casada...

3. Com ens explicaries com era casa teva i el teu país?

Als campaments vivíem en una haima, una casa d'adob, però envoltada de la família. No hi havia ni nivell alt, ni nivell baix. Tots érem iguals: tots els veïns, totes les criatures... És que surts d'aquesta haima i entres a l'altra. Allí menges, hi vius, jugues amb la resta de criatures. No hi havia aquestes limitacions. "Avui fem arròs". El fem entre tots, mengem el mateix. Vivia tot-hom amb gran felicitat, però sense tenir res. Recordo una infància molt feliç, però sense tenir res, perquè en un campament de refugiats no hi ha res absolutament.

El meu país és el Sàhara Occidental, que està ocupat militarment pel Marroc. Fins als 20 anys mai no vaig tenir l'oportunitat de conèixer-lo ni de "trepitjar-lo". Vaig haver d'entrar-hi amb un altre passaport. No he pogut entrar com a sahrauí. Això no està permès pel Marroc. La veritat és que, tot arribant-hi, em vaig emocionar moltíssim en veure'l. Em vaig preguntar: per què a nosaltres? Això és una cosa meva, és la meva terra, és el meu carnet d'identitat, és el que em representa... i no podem ser aquí?!

Tenia allí els meus avis, tota la part de ma mare, de mon pare. Jo deia A mi em dol, imagina't als meus pares que van marxar i deixar tot això, perquè aquí han nascut, han crescut! Qui els recupera aquest temps perdut? Aquest abandonament...? Han mort els seus pares, els seus germans... i no els han pogut veure! Però així és la vida i el món és molt injust.

4. Ens podries relatar algun record que tinguis de la teva infància i de l'escola?

[Dona la infància per explicada]

L'escola era una casa d'adob on estudiàvem l'idioma matern, l'hassania que és un dialecte de l'àrab clàssic, i també el castellà bàsic arran de l'ocupació d'Espanya al Sàhara Occidental. El castellà sempre s'ha tingut com el 2n idioma allí.

Estudiàvem en aquesta escola gràcies a les dones sahrauís. Elles la van muntar, elles eren les professores, les que ens donaven aquella educació, elles ensenyaven les criatures com havíem d'anar vestides, que anéssim ben netes i pentinades. I això ho exigien molt a les mares, que no estiguéssim dormint. Vinga, anem-hi! I així la criatura anava al col·legi, necessitava molt l'ordre. Aquesta ha estat l'educació que tenien des del principi les dones vers nosaltres.

Quant al campament, està tan ben muntat gràcies a les dones sahrauís —això ho dic jo, ho diu tota la ge-

neració, ho diu fins i tot el Front Polisari— que només gràcies a elles avui en dia està molt ben ordenat, molt ben controlat... Perquè la dona era la professora, la sanitària, l'educadora, la que feia el menjar, la que feia la neteja... I això no era feina només d'una, sinó que es compartia entre totes. Cadascuna sap la seva funció i, a més, sense cobrar ni una moneda; ho fa per voluntat pròpia. Això del cert ho hem vist nosaltres. És admirable, és admirable! I veritablement és un canvi a millor.

5. Què vas deixar enrere quan vas venir aquí?

És una pregunta un xic forta. Hi he deixat tot, una vida. El més important: la meva família, la meva mare. Per a una no és fàcil migrar i deixar enrere la seva mare... en una edat dolenta, perquè era l'adolescència. Una no sap encara on trepitjar, ni on mirar, ni... Sempre necessitava algú que em guiés cap a millor. Encara que aquí he trobat una família que m'ha donat tot i ha intentat educar-me de la millor manera, mai no he estat mala nena ni tampoc m'he inclinat per altres vies que no devia prendre, i això també és molt important.

He deixat enrere un campament, una infància, una altra part de la meva identitat, perquè allí és on he obert els ulls, on he estat envoltada de sahrauís; és com el meu país tot i que no ho és, però és així: allí és on nosaltres hem crescut. He deixat enrere els amics; he deixat enrere els veïns, he deixat enrere moltes coses, que les enyoro també avui dia.

6. I quan vas arribar, què et vas trobar? Com et vas sentir?

En arribar aquí, una es troba amb el problema dels "papers", com qualsevol migrant —no hi ha cap altra cosa que dolgui més—. Per nosaltres, com que Espanya no vol reconèixer al Sàhara espanyol, és pitjor; és a dir, ens trobem amb moltes pegues a causa dels papers.

Jo vaig venir a estudiar, sí, però era una nena i pensava... 1 any, 2 anys... Cada estiu volia anar-hi i la família d'aquí també desitjava que jo estigués bé i pogués anar-me'n; però, quant als papers, no podien fer-hi res. Havies de sol·licitar-los i esperar. En el meu cas, van ser 2 anys d'espera. Només tenir-los, vaig marxar cap allà a veure ma família. Tornes a néixer! El fet de tenir papers et dona llibertat, t'obre una via. I dius aquesta soc jo, tinc alguna cosa. Pots treballar, estudiar, viatjar... i això és gràcies als papers. Tot i que la vida és dura, sí, però quan ja els tens, gaudeixes d'una tranquil·litat...!

El dia que vam aterrar a Tinduf, al costat del campament de refugiats, era estiu i t'arribava una ona de calor que et tallava la respiració. No sé com una pot voler

tant una cosa, si no hi ha res... A més, venint d'un dels millors llocs del món, que és Barcelona. Qualsevol persona voldria "trepitjar-la", i tu hi arribes i estàs enyorant aquest campament. Una és d'on ha nascut, on et tira més. Encara que Barcelona és per a mi ma segona llar. Si me'n vaig d'aquí, és com si migrés un altre cop. No m'imagino vivint en un altre lloc, perquè ja he migrat una vegada.

7. Després d'aquest temps a Catalunya, quina és la teva situació actual?

Molt bé. Ara mateix tinc una estabilitat que sempre he desitjat. Ja tinc la meva feina, els meus estudis. És molt important tenir un títol. Jo soc auxiliar d'infermeria, i ara estic cursant un grau superior d'Integració social, que això també m'obre vies; totes les vies que té aquest grau superior són importants.

I, és clar, jo he estudiat com qualsevol habitant d'Espanya, tot pagant els meus impostos; treballant; tenint una casa; traient-me el carnet de conduir; tenint un cotxe; formant una família, que això és molt important, casar-me amb la persona que vaig voler i que em va voler també voluntàriament; tenint una filla... que és "els nostres ulls".

I bé, a través de tot això mai no he oblidat els meus. Aquí hi és ma mare i també la meva germana. Les vaig portar amb mi aquí. Van ser-hi 2 anys fins que van estar també els papers. Ma mare ara va i ve. Ma germana s'ha casat, té els seus fills. Viu en un pis al costat del meu. Veig això i dic: mira, una també ha aconseguit alguna cosa després de tots aquests anys de migrar i totes les travetes que et trobes a la vida.

8. Has pogut organitzar-te, crear o participar en alguna xarxa de suport mutu tant pel que fa a la teva situació aquí, com a la del teu país d'origen?

La veritat és que l'organització sempre ha estat molt bona. Sempre dic que nosaltres, la persona sahrauí, cadascuna porta una motxilla a l'esquena que és la seva causa, el seu poble. Representar-lo el millor possible. No oblidar-se'n. Jo sempre tinc una dita: Una mai no oblida d'on ve ni d'on és... i pot aconseguir-ho tot, però mai no oblidis el que has deixat enrere.

Aquí hem format organitzacions, associacions sahrauís, hem col·laborat amb qualsevol associació que doni suport a la causa sahrauí o la situació del poble sahrauí. I sempre ens inclinem a ajudar-nos entre tots i amb tothom: els sahrauís que venien dels campaments sense saber l'idioma, sense papers... intentava sempre col·laborar-hi. Com a mínim, acompanyar-los per

aprendre l'idioma, que és el més gran que pot tenir una persona quan migra. Els pots acompanyar, indicar els papers que han de portar, ajudar-los a traduir... Sempre he fet contribucions d'aquesta mena. I les associacions —moltíssimes— són la meva obligació i el meu deure. No ho faig perquè algú em digui que ho he de fer, jo m'obligo a mi mateixa.

9. Com veus el teu futur i el del teu poble? Quines perspectives i esperances tens?

Per al meu futur, sempre, sempre intentar assolir tots els meus objectius. I si lluites, s'aconsegueix tot tard o d'hora. Això en l'àmbit personal.

Pel que fa al meu poble, mai no hem perdut l'esperança de dir: demà arribarà. Però no se sap quan, ni si serà de la manera que a nosaltres ens agradaria o la contrària. Sempre dic: és que és una causa molt justa la del poble sahrauí. Per molt que ens donin l'esquena ara mateix els qui tenen el poder o no ens vulguin donar suport i mirin cap a una altra banda, arribarà el dia que hauran de mirar i s'adonaran que aquest és un poble que continua lluitant durant més de 50 anys i que aquesta és la seva casa, la seva terra. Allí els qui no pinten res han de sortir-ne... que són molts, que no només està ocupat pel Marroc, sinó per molts països més que són sota la taula, que no volen donar la cara i sí suport al Marroc. Tal com tothom sap, el Marroc no té res: parlar, però poca cosa més. Els qui li donen aquest suport i aquest reforç, aquell poder saben que no arribarà gaire lluny... i nosaltres continuarem lluitant pel que és nostre, perquè nosaltres no estem demanant res que no sigui nostre. Això com tots els països que hi ha avui, que en cau un i cau un altre, fins que cauran tots.

Som el número u en pesca, en fosfat i en petroli. Som pocs habitants i tenim molt de territori. L'interès no és només del Marroc, l'interès és d'Espanya, de França, de la UE, del món sencer... Perquè el Marroc, per a què l'han de voler, si quan s'enfada els obre les fronteres i els fica milers de persones perquè sí? Li és ben igual que es tracti d'éssers humans. No fa això pel poble sahrauí, sinó per la riquesa que té el Sàhara. La riquesa que té el Sàhara, no la té el Marroc, ni tampoc la costa d'Espanya. Per desgràcia, l'interès està per damunt de tot, inclús dels drets humans. El món, si continua així, va per mal camí.

7.3 Entrevista a Salam Almaslamani (Palestina)

Nom: Salam* Almaslamani.

Any de naixement: 1967, 55 anys.

1. Sabem el teu nom, però, com t'agradaria presentar-te?

M'agradaria que em presentessin com una dona palestina, refugiada per l'ocupació d'Israel a Palestina. És impossible estar vivint aquí sense fer alguna cosa positiva per millorar la vida dia a dia o per aconseguir els drets fonamentals que manquen a Palestina.

2. A través d'aquesta Eina, et portarem de viatge a tots els centres educatius públics de Catalunya. Ens agradaria que ens expliquessis el teu viatge: Com va ser? Quan el vas fer? I, per què?

Vaig sortir de Palestina l'estiu del 1987. El meu viatge va ser una mica difícil perquè vaig tenir moltes dificultats per sortir pel fet que era activista. Encara era joveneta, però no podia sortir lliurement del país. Vaig haver de fer molts tràmits i negociacions i al final ho vaig aconseguir. Però no vaig poder tornar a visitar la

*El meu nom té una història. Quan van entrar a ocupar Cisjordània, al 1967, jo acabava de néixer. Van informar per megafonia que tots els nens nascuts aquells dies s'havien d'inscriure, perquè si no, no tindrien identitat. Al Registre, la meva mare em va voler inscriure com a Salam, pau en àrab. Li van contestar que a partir de llavors no en tindrien, de pau. Li van indicar que em posés kifah (lluïta) i ma mare es va negar, els va contestar que la meva família volia la pau i la seva filla es diria pau. No va poder ser. Va haver de tornar l'endemà per aconseguir-ho.

família fins al cap de més de cinc anys, quan vaig tenir els papers per poder tornar-hi.

Vaig arribar en avió, sense gaire dificultat. Tot era nou i diferent, no sabia parlar ni català, ni castellà. Em va sobtar que la gent d'aquí no tenia ni idea d'on era Palestina ni de què passava allà. En principi creien que era francesa i quan comentava que era palestina, es pensaven que era terrorista. Jo els deia que no ho era i que els palestins defensaven la nostra terra dels atacs israelians, que vivim una ocupació d'Israel. I aquí és quan vaig pensar que havia de treballar per Palestina des d'aquí.

3. Com ens explicaries com era casa teva i el teu país?

Casa meva era com la majoria de les cases de la meva ciutat, Nablus, Cisjordània. Érem deu germans, en un pis molt petitó. Abans vivíem a prop de la muntanya, però el meu pare tenia la feina al centre de la ciutat i vam haver de desplaçar-nos a viure al costat de la casa de l'àvia paterna perquè cada dia hi havia *toque de queda* i s'havien de passar molts controls. Era molt dur perquè al centre era, i continua sent, on passaven tots els aldarulls, les manifestacions, la repressió, les detencions, etc.

4. Ens podries relatar algun record que tinguis de la teva infància i de l'escola?

La meva infància no la desitjo a ningú perquè vaig veure com sofrien els meus pares, els meus germans. Vaig veure com els soldats israelians tiraven les portes de les cases a terra, entraven de nit i detenien als homes de la família. A casa meva i a les altres. Al meu pare, per exemple, moltes vegades el van baixar al carrer i el van despullar.

Jo era petita, però tot això em va marcar molt, fins als tretze anys jo em feia pipí al llit. Viure així és inhumà, no hi ha infància, per això els nens i nois d'allà tiraven pedres als soldats. I jo, quan la meva mare es despistava, baixava les escales corrents i anava a les manifestacions que passaven per davant de casa. Era un acte de rebel·lia, barrejat amb joc. No hi havia parcs, no hi havia recreació, i pensaves "és un moment de festa" i no era així, era molt dur. El meu pare ens deia que podíem ajudar a Palestina de moltes maneres, però que no volia perdre cap fill ni filla. Que podíem ajudar llegint, escri-

vint, cantant, fent tasques socials, ajudant els necessitats a anar a l'escola, al metge, amb solidaritat, per poder viure dignament en un país ocupat.

El meu col·legi estava a prop del centre, però no teníem gaires recursos. Per exemple, els llibres no eren nous, els passaven d'uns als altres i hi havia manca de tot... A casa meva, el pare em donava una paga per comprar-me coses a la cantina del col·legi i jo feia guardiola i em portava l'entrepà de casa. Al final de la setmana recollia tots els diners i els donava a l'escola per als nens més pobres perquè compressin el que necessitessin.

També passàvem per a l'escola. A vegades estàvem fent classe i entraven els soldats i havíem de sortir corrent. Recordo que al col·legi de la meva germana més gran, que feia batxillerat, van entrar disparant i buscant una companya —la Lina Nabuissi— que era activista i amiga de la meva germana, per matar-la. La meva germana va aconseguir saltar d'un mur de dos metres i va arribar a casa descalça. Van assassinar la Lina i dies després la meva germana va ser detinguda.

Quan jo anava a la Facultat hi havia moltes incursions, trets sense saber per què i represàlies. Jo trucava el meu germà o algun company per acompanyar-me a casa. Era la manera més segura de fugir.

Això era el dia a dia a Palestina fa molts anys i avui en dia continua igual. És molt impressionant i crec que la gent de fora de Palestina no sap gaire d'aquesta realitat.

5. Què vas deixar enrere quan vas venir aquí?

Vaig deixar moltes coses, molts somnis. En primer lloc, vaig deixar la família i la meva terra. Això és el que més mal em fa. El meu anhel perquè sigui un país lliure.

M'agradaria molt tornar per viure amb la família, amb les amistats, a casa meva, les meves arrels. Veure créixer les germanes i els germans, els nebots... els seus dies bons i dolents. Hi ha hagut molts esdeveniments que m'he perdut a la meua vida, per exemple, estar amb els meus pares quan estaven malalts, en el seu dia a dia. Les circumstàncies m'han fet marxar i perdre tot això.

El més dur és que quan vaig a visitar-los, ja no soc d'aquí, però tampoc soc d'allà. És com estar en "terra de ningú". M'hauria agradat que els meus pares haguessin pogut venir a viure aquí, però ells són de la terra. Em van dir: "almenys morirem amb dignitat a la nostra terra perquè qui marxa, mai és d'allà on va i sempre serà el de fora".

Crec que qualsevol persona refugiada o migrant aquest fet el té molt arrelat a la seva ment, al seu cos, et fa estar deprimida, encara que no es noti. Però també li ric a la vida perquè m'agrada viure tot allò positiu que vingui.

6. I quan vas arribar, què et vas trobar? Com et vas sentir?

Fa trenta-cinc anys que soc aquí. En aquells moments Barcelona era una ciutat proisraeliana. Aquell estiu, quan vaig arribar, necessitava aprendre l'idioma, almenys el castellà, i no trobava on estudiar-lo. El meu amic Kamal va posar un cartell per rebre classes particulars al bar de la Universitat central. La gent em trucava i quan sabien que era palestina no volien fer-me classe. Em vaig sentir impotent i molt preocupada. Vaig pensar "això no pot ser, s'ha de canviar". Finalment, vaig trobar una dona que sí que em va fer classe. Al cap de sis mesos, jo ja parlava català i castellà perquè m'hi vaig

esforçar molt. Amb la convivència diària vaig obrir els ulls i vaig veure que calia explicar a la gent la realitat de Palestina, canviar la seva visió. El primer que vaig fer va ser anar a la comunitat palestina de Barcelona, que precisament aquells mesos s'inaugurava. A més, el desembre del 87 va esclatar la Primera Intifada a Palestina, i em van proposar llegir en públic el seu comunicat a la concentració de plaça Sant Jaume.

Amb la manca d'informació que hi havia sobre la situació a Palestina i sense internet ni xarxes socials, la gent no tenia cap culpa de pensar així. Vaig veure que la feina per canviar l'opinió pública era ingent. Any rere any, fent sensibilització amb grups de solidaritat, d'amistats, etc., s'ha aconseguit que avui en dia una bona part de la societat barcelonina sigui propalestina, però encara cal continuar treballant en aquests termes.

7. Després d'aquest temps a Catalunya, quina és la teva situació actual?

Actualment, tinc papers i puc entrar i sortir quan vulgui. Estic compartint pis amb una amiga. Tinc dues filles i un fill. Tinc estudis universitaris i parlo diversos idiomes: àrab, anglès, català, castellà i una mica d'alemany. Tinc un treball estable després de molt temps. Al principi va ser difícil entrar al món laboral i crec que en dir-me Salam, ja es deduïa que era una dona àrab possiblement amb vel. Però jo afegia una foto al currículum o anava directament al lloc de treball. Això passa molt sovint. Molts noms àrabs fan tenir reserves a les empreses. El meu fill, que és nascut aquí, es diu Naser i també ha tingut algun problema. És l'estereotip del món occidental sobre els països de l'Orient Mitjà, però la fesomia de palestins i palestines s'assembla molt a l'europea.

8. Has pogut organitzar-te, crear o participar en alguna xarxa de suport mutu tant pel que fa a la teva situació aquí, com a la del teu país d'origen?

He estat en diverses entitats i organitzacions: primer de tot, com ja he comentat, vaig formar part de la Comunitat de Palestina de Barcelona i vaig ser-ne la presidenta. He participat com a vicepresidenta del Centre Euroàrab de Catalunya; he participat en activitats a diverses associacions de dones i feministes, com Hèlia, Ca la Dona i Dones x Dones; he col·laborat amb associacions que treballen amb les persones sense llar; amb orfes, etc. He estat activista tota la meua vida i ho segueixo essent perquè és com una necessitat vital.

9. Com veus el teu futur i el del teu poble? Quines perspectives i esperances tens?

Sobre el meu futur, no sé si arribaré a veure el meu país lliure, però els he comentat a les meves filles que si em moro, si us plau, que continuïn el meu desig, treballant per Palestina, tant se val de quina manera, només explicant la història de la seva mare ja estarà molt bé.

Quant al futur de Palestina, crec que no hi ha res a fer. Des del 1985 les nostres terres estan en mans israelianes. Palestina està quasi esborrada del tot del mapa. Tenim un problema perquè estem sota dos mandats: sota l'Autoritat Palestina i sota l'ocupació del règim israelià. És probable que esdevingui un estat federal, però Israel no voldrà donar els mateixos drets que tenen els israelians als palestins. Amb aquests dos governs la població es troba ofegada perquè ha de pagar impostos a tots dos. A més, Palestina té una nacionalitat de cara a l'exterior, però no està reconeguda com a país enlloc. Amb el temps, és possible que quedi un únic país, Israel, i els palestins que hi visquin aniran desapareixent, o marxaran, perquè fa temps que s'està fent una neteja ètnica diàriament. Cada dia hi ha morts a Palestina, i Nablus és un dels llocs amb més morts. Cada dia m'arriben les notícies d'allà i ploro i pateixo molt per la meua família pensant que no els passi res. No és un lloc segur per viure.

10. Perquè no et quedi res al pap, hi ha alguna cosa més que t'agradaria compartir?

M'agradaria animar a la gent que és proisraeliana a viatjar a Israel. Que visitin Israel, Tel Aviv, la palestina històrica, i que després vagin a la Palestina ocupada — Cisjordània i Gaza—. Que vegin com viu la gent allà, què passa cada dia, com funcionen els check-points — tot i que els treuen a l'estiu a l'època de més turisme—. Que no es deixin influenciar pels que diguin que no es pot anar perquè els segrestaran o els mataran, cosa que no passa pas. I en finalitzar el viatge, que jutgin. I que no diguin mai més que és un conflicte, perquè des de sempre vivim junts jueus, musulmans i cristians a Palestina i no tenim conflictes.

7.4 Entrevista a Luz Elena Ramírez Hache (Colòmbia)

Nom: Luz Elena Ramírez.

Any de naixement: 1976, 46 anys.

1. Sabem el teu nom, però, com t'agradaria presentar-te?

Soc colombiana, defensora dels drets humans, militant política de l'antiracisme a Catalunya, militant de l'economia social solidària i militant de la vida.

2. A través d'aquesta Eina, et portarem de viatge a tots els centres educatius públics de Catalunya. Ens agradaria que ens expliquessis el teu viatge: Com va ser? Quan el vas fer? I, per què?

Jo vaig haver de sortir del meu país en dues ocasions. La primera va ser l'any 2008. En aquell moment a Colòmbia s'estava organitzant una gran mobilització per les víctimes de crims d'estat. El president llavors era Álvaro Uribe i va iniciar un procés de "pau" —què més aviat era un procés d'autoperdó— dels crims dels grups paramilitars pertanyents a l'extrema dreta. Jo formava part del moviment que estava organitzant aquesta mobilització a escala estatal i donava suport dins d'una *vocería* nacional.

En el marc d'aquesta conjuntura vaig aparèixer en una llista negra de persones amenaçades on em declaraven objectiu militar i em donaven un temps per sortir del país. Arran d'aquestes amenaces vaig patir persecucions; vaig haver de canviar de casa i no podia dormir més de dues nits al mateix lloc; no podia caminar sola pel carrer... Tenia molta por i em sentia molt insegura, a més patia per posar en risc a la gent més propera. Llavors vaig venir aquí amb un programa de protecció temporal de la Generalitat que tenia la "Taula Catalana per la Pau i els Drets Humans a Colòmbia". Aleshores vaig cursar estudis de cultura de pau i vaig estar fent incidència política i difonent totes les denúncies de Colòmbia.

El 2010 vaig tornar al meu país i vaig prendre la decisió d'allunyar-me del moviment de víctimes perquè no volia continuar en aquesta situació de risc. Llavors vaig reprendre els meus estudis i em vaig involucrar en el moviment sindical i estudiantil.

El 2015 em van tornar a amenaçar de nou i ja vaig prendre la decisió de sortir definitivament del país. Vaig agafar tots els meus estalvis i les coses més importants i vaig poder sortir de Colòmbia amb dues maletes i amb el cor trencat perquè, si bé la primera vegada va ser molt dur, tenia bitllet de tornada, però en aquesta ocasió no sabia quan tornaria a veure la meva família.

Vaig arribar en avió amb el “privilegi” de tenir un permís de residència, de venir amb el que ara és el meu marit, amb una casa i amb tota una xarxa de suport... I a intentar refer la meva vida aquí.

3. Com ens explicaries com era casa teva i el teu país?

Jo soc d'una família de treballadores. La meva mare és mare soltera. El meu pare, com tants homes a Colòmbia, no es va fer càrrec de les seves criatures. Per tant, la meva mare va fer de mare i de pare. Soc la germana gran de quatre. Vivia a Bogotà i casa meva estava en un barri popular, de molta lluita als anys 60 i 70, amb persones desplaçades forçosament dels seus territoris que arribaven a la capital. Era un barri molt insegur.

Colòmbia és un país molt gran i molt divers. Hi ha diversitat de pobles, de cultures, etc. La societat està molt estratificada segons el nivell econòmic. A la població se la qualifica segons el seu estrat. Per exemple, si ets estrat 0 o estrat 1, ets una persona amb escassos recursos econòmics; en canvi, si ets estrat 6 ets una persona rica i així funciona la nostra societat.

Al meu país no hi ha estacions climàtiques com aquí. A les ciutats durant tot l'any fa més o menys la mateixa temperatura, depenent de l'alçada sobre el nivell del mar en què estigui situada. Bogotà, on vaig néixer i viure, està a 2560 metres d'alçada i fa fred. En canvi, les ciutats de la costa o a prop dels rius són més càlides.

4. Ens podries relatar algun record que tinguis de la teva infància i de l'escola?

Nosaltres vam tenir una infància molt diferent de la d'aquí perquè, per exemple, estàvem sols els quatre germans. Quan va néixer la meva cosina, érem tots cinc petits. L'àvia ens deixava el menjar fet i vam aprendre a ser molt independents, perquè no hi havia cap adult que pogués fer-se càrrec de nosaltres. Això va fer que ja de molt joveneta jo hagués de ser molt responsable de les meves coses i amb la canalla, perquè era la gran.

5. Què vas deixar enrere quan vas venir aquí?

Quan la migració no és fruit de la teva decisió, sinó que és per una necessitat per salvar la teva vida, deixes enrere tot: vaig deixar el meu projecte de vida, la meva

militància política, la meva família, les meves amistats, la meva mascota, un gat... Tot. Prendre aquesta decisió de marxar és emprendre una nova vida i és molt dur haver de deixar tot pràcticament d'un dia per l'altre i sense voler fer-ho.

6. I quan vas arribar, què et vas trobar? Com et vas sentir?

Tal com he comentat abans, jo ja coneixia Barcelona i tenia una xarxa de suport. Fins i tot havia estudiat el català.

El que he trobat sempre és un poble que lluita, que es defensa i en aquest sentit sempre m'he trobat com a casa, perquè he pogut tirar endavant amb un nou projecte de vida i un projecte polític també en el qual implicar-me. Jo penso que, siguis on siguis, si ets una persona lluitadora, tindràs per què lluitar.

Jo aquí tinc una família, tinc una filla. Lluito pel meu país des d'aquí, però també lluito perquè aquí no hi hagi injustícies i perquè la gent sigui lliure i qualsevol persona pugui viure on vulgui.

7. Després d'aquest temps a Catalunya, quina és la teva situació actual?

Afortunadament, jo sempre he tingut aquí la meva situació administrativa resolta.

En l'àmbit de l'activisme estic molt compromesa amb projectes de l'economia social i solidària des d'una perspectiva antiracista. He portat aquesta perspectiva al moviment social a Catalunya perquè crec que hi ha una manca d'antiracisme en les lluites polítiques i socials. El meu compromís és aportar aquesta visió. Així mateix, dono suport als projectes de persones migrades que, per la raó que sigui, han hagut de sortir del seu país i es troben aquí amb una situació de precarització enorme, de racisme institucional.

8. Has pogut organitzar-te, crear o participar en alguna xarxa de suport mutu tant pel que fa a la teva situació aquí, com a la del teu país d'origen?

Específicament ara estic amb la campanya de regularització extraordinària de totes les persones en situació irregular intentant recollir mig milió de signatures de persones amb DNI, què ens està costant molt. Penso que el repte és que totes les persones tinguin garantits els seus drets i que no siguin privilegis. Vivim en una societat plena de privilegis: no és el mateix tenir un passaport europeu que tenir-lo d'un país d'Àfrica, per exemple. També afecta no ser del mateix color de pell, o no tenir les mateixes creences religioses.

7.5 Entrevista a Mireia Bofill Abelló (Xile/Catalunya)

En les entrevistes anteriors hem parlat amb dones que van haver de deixar el seu país a conseqüència d'un conflicte armat i d'ocupació i van venir com a refugiades a Catalunya. Aquesta és una realitat que enfronta una part important de la població mundial. Persones de molts països no tenen altra opció que migrar a llocs més “segurs” per salvar les seves vides.

L'any 2019, per exemple, la xifra de persones desplaçades a la força, segons ACNUR, era de 79,5 milions, l'1% de la població de tot el planeta.

La dona que entrevistem a continuació, però, ens mostra una altra realitat molt dura de la qual, moltes vegades, no es parla suficient als centres escolars. Es tracta de les persones catalanes i de tot l'estat espanyol que van haver de fugir durant la Guerra Civil espanyola i la posterior dictadura franquista: del seu exili, de la vida que van haver de deixar enrere, dels fills i filles que van néixer fora i de la seva tornada al país, en els casos en què això va ser possible.

Considerem que una societat que no recorda, que no rescabala la dignitat de les persones exiliades, que no fa tot el possible per recuperar i honorar la seva memòria històrica —començant per la de la pròpia família— està condemnada a repetir els mateixos errors que la van portar al/s conflicte/s viscut/s.

Nom: Mireia Bofill Abelló.

Any de naixement: 1944, 78 anys.

1. Sabem el teu nom, però, com t'agradaria presentar-te?

Soc traductora i activista feminista de Ca la Dona, on ara participo sobretot en el projecte del Centre de Documentació. Vaig néixer a Santiago de Xile, però visc a Barcelona des del 1960, quan tenia 16 anys. Ara en tinc 78, i un fill de 58, una neta de 18 i un net de 14 anys.

2. Explica'ns per què vas néixer a Xile sent la teva família catalana.

La meva mare i el meu pare eren tots dos exiliats de la guerra d'Espanya, refugiats a Xile, on van arribar per camins diferents i allí es van conèixer. Van viure primer a Valparaíso i després a Santiago, i s'hi van estar més de 20 anys.

El meu pare era tinent de l'Exèrcit republicà, i després de la desfeta va fugir a França per la frontera de Portbou, després de passar pel seu poble, Pals, al Baix Empordà, per acomiadar-se de la seva família. La darrera nit la van passar sota una barca a Llançà.

En arribar a França, com a la majoria, el van tancar en un camp de concentració, a Saint-Cyprien, menys conegut que el d'Argelers, però amb les mateixes condicions, sobre la sorra, sense quasi aixopluc. Ell va agafar el tifus i per fer-li baixar la febre el ficaven a l'aigua freda.

Va tenir la sort de poder-se escapar amb l'ajut del seu germà i tots dos van aconseguir embarcar cap a Xile en el Winnipeg, un vaixell noliejat pel govern xilè gràcies a les gestions del poeta Pablo Neruda, que havia estat cònsol de Xile a Barcelona. Hi anaven més de 2.000 persones repartides entre les bodegues i la coberta, perquè era un vaixell de càrrega pensat per portar com a màxim 90 passatgers. El viatge va durar trenta dies en aquelles condicions difícils, però a l'arribada al port de Valparaíso van tenir una gran benvinguda. Els esperaven representants del govern, dirigents polítics, de sindicats, estudiants i una gran gentada que cantava cançons republicanes.

El meu pare es va quedar a Valparaíso, però els que van seguir el viatge fins a Santiago explicaven que al llarg de tot el camí, a cada estació, hi havia grups de persones amb banderes i pancartes, que els aplaudien i els donaven la benvinguda. Ben diferent de com tractem ara aquí els refugiats que arriben a les nostres costes.

La meva mare hi va arribar poc després, juntament amb el seu pare, que era enginyer naval i havia estat coronel de la Marina espanyola, però va demanar l'excèdència quan la República va fer una llei que ho facilitava (Llei Azaña) i en acabat va col·laborar amb la marina mercant republicana. La mare es va exiliar per acompanyar el seu pare. Van travessar la frontera pel Pertús, d'allí van anar fins a Marsella i van estar retinguts a Clermont-Ferrand fins que, gràcies als contactes del meu avi, van poder passar a Anglaterra i d'allí a Xile.

3. Quan eres a l'exili, a casa amb la família i les amistats es parlava de la vida deixada enrere a Catalunya?

Sí, sobretot al principi, quan jo era bastant petita. El pare i els seus amics parlaven contínuament de la guerra, de les peripècies viscudes, de com havien hagut de marxar. La guerra era molt present i també les terribles conseqüències, no només de la guerra d'Espanya, sinó també de la Segona Guerra Mundial, i la terrible destrucció a tota Europa.

La mare ens explicava moltes coses de la seva infantesa, que havia passat a diversos llocs de l'estat i també a Londres, a causa de la feina del seu pare. També parlava dels estius que passaven a Tarragona i al mas que tenien els seus avis a l'Alt Camp.

Com que la majoria de refugiats eren parelles joves amb criatures, lluny de la família extensa, van fer vincles de suport molt forts. Compartíem festes i celebracions, i també el temps de vacances. Hi havia el Centre Català, creat ja molt abans per emigrants econòmics, on els refugiats de la República van trobar una bona acollida. S'hi feien activitats culturals i hi havia una coral i un grup de ballet, on apreníem cançons i danses tradicionals catalanes. També hi havia un espai de trobada pels grans amb un ambient molt semblant al dels casinos dels pobles d'aquí a Catalunya (això ho he vist després).

També van crear un Club excursionista i fèiem sortides al camp, on cuinaven paelles a l'aire lliure i competien una mica els de les Terres de l'Ebre i els de l'Empordà a veure qui la feia més bona, perquè els del sud posen primer l'aigua i a continuació l'arròs, i al nord es fa al revés, primer l'arròs i després l'aigua. I per Nadal feien canelons, encara que a Xile és estiu i amb aquella calor no venien gaire de gust.

A més, a casa teníem llibres en català, també per a criatures. Recordo un llibre de rondalles i també un llibre de cançons, amb les típiques cançons de Nadal i altres cançons populars.

4. Quan vàreu tornar a Catalunya? I què vas sentir en arribar a una terra que només coneixies pel que t'havien explicat?

Vam tornar l'any 1960, encara en ple franquisme. Jo estava contenta de venir perquè a Xile teníem poca família, i aquí, en canvi, tenia els avis i un munt de tiets, tietes, cosines i cosins. Tant els meus avis materns com l'avi patern (l'àvia ja havia mort) vivien al camp, i de seguida vaig sentir meus aquests paisatges i aquesta natura, potser per tot el que m'havien explicat.

La veritat és que vaig sentir que tornava a casa, potser perquè la idea de tornar sempre havia estat present per als meus pares. A Xile havíem viscut en un ambient molt català. Entre els exiliats hi havia molts intel·lectuals i també molts mestres, que van ser especialment perseguits després de la guerra, i que tenien tota l'experiència de la renovació pedagògica de la República. Es van preocupar de transmetre'ns totes aquestes vivències i mantenir viva la memòria. Crec que potser de la història i les tradicions del país en sabia més jo que les meves cosines catalanes.

El que sí que em va sobtar va ser la manca de llibertat, que no es pogués estudiar el català. També la repressió molt forta i el pes de la religió. Jo tenia 16 anys i en aquest aspecte em va costar molt adaptar-me. També vaig haver d'aprendre la història d'Espanya, que la coneixia des d'un punt de vista totalment diferent. A Xile els espanyols eren els colonitzadors i la monarquia era sinònim d'opressió.

5. Com animaries l'alumnat que et llegirà perquè coneguin i conservin la memòria de la seva família i la del seu país?

Penso que si aconseguíu que els pares i els avis us expliquin coses de com era la vida quan eren nens i quan eren joves: què feien a l'escola, com van començar a treballar, com era casa seva, què menjaven, a què jugaven... serà com llegir un conte o una novel·la o veure una pel·lícula en què vosaltres mateixos també teniu un paper. El final de la pel·lícula sou vosaltres i totes aquelles històries formen part de què sou.

El món tal com ara el coneixem, la nostra ciutat, el nostre barri o el nostre poble és el resultat de totes aquestes històries d'avis, àvies, pares i mares, de què van fer i què no van fer, de les decisions que van prendre, les dificultats que van tenir i com les van superar.

Coneixent la seva història, fem més gran el nostre món, ja no estem tan soles o tan sols, perquè hi ha fils invisibles que ens uneixen a totes aquestes altres persones i als llocs on van viure.

8. I QUÈ HI PODEM FER?

8.1 Com a docents

Educar per a la pau en temps de guerra

*Aquest article va ser publicat a *El Diari de l'Educació*, el 17 de juny del 2022*

Rosa Cañadell

Llicenciada en Psicologia i professora. Articulista.
Membre fundadora del SIEC (Seminari Ítaca d'Educació Crítica).
Activista en defensa de l'educació pública.

Si bé l'educació per a la pau hauria d'estar integrada en els centres educatius des de sempre, en moments com l'actual, en què tenim una guerra a prop i tots els nois i noies n'hauran sentit a parlar, és més necessari que mai insistir-hi.

Les televisions i tots els mitjans de comunicació ens parlen de guerra, d'armes, de combats, de morts, de refugiats... i segur que el nostre alumnat es fa moltes preguntes i s'enceten molts debats. Crec que és en moments com aquest que cal reforçar encara més la cultura de la pau en els nostres centres educatius, aprofundir en les causes de les guerres, comprendre els interessos que estan en joc i entendre el drama de les persones que han de fugir del seu país per salvar la vida.

L'educació per a la pau és una educació crítica i emancipadora, que dona elements per construir unes relacions entre les persones que siguin justes i sense violència. Permet analitzar críticament els conflictes socials i

els conflictes armats i ajuda a caminar cap a un món on els conflictes es puguin resoldre sense guerres ni morts.

Per tot això cal incidir en dos aspectes:

- La formació individual (de cada un i una dels nostres alumnes) i les interrelacions dins de l'aula i en l'organització del centre en general.
- L'anàlisi crítica dels conflictes i la comprensió del funcionament del món.

La formació individual parteix de la transmissió i la pràctica dels valors que fan possible que els nois i noies aprenguin a relacionar-se i a resoldre els conflictes de forma no violenta. Es tracta d'oferir vivències i reflexions per poder interactuar amb els altres des de la igualtat i la justícia, la solidaritat i l'empatia i descartar l'abús i la discriminació. L'escola és un dels espais més privilegiats de socialització dels nostres infants i joves i, justament per això, és un espai privilegiat per a l'aprenentatge de relacions igualitàries i solidàries.

L'espai educatiu proporciona situacions en què practicar aquestes actituds, cal aprofitar-les i ajudar a cada alumne/a a construir un sistema de valors propi que es basi en els valors de la pau i els drets de totes les persones. Hi ha un munt de recursos didàctics que ens poden ajudar a treballar dins de l'aula.

Però el més important és tenir clar que les relacions que es donen dins de l'aula, tant entre l'alumnat com entre aquest i el professorat, són cabdals per ajudar a construir aquesta cultura de la pau, i no només per evitar els conflictes. De fet, el tractament dels conflictes és un dels punts rellevants. Cal no defugir-los, sinó aprofitar-los per fer-ne una reflexió i buscar la solució de manera pacífica i no violenta.

És essencial, per això, no deixar passar cap actitud en contra d'aquests valors, la discriminació, el *bullying*, els insults, l'assetjament, les injustícies, les imposicions arbitràries, les baralles... cal enfrontar-les i resoldre-les.

També són crucials les relacions en general que es donen en l'estructura del centre. La democràcia, la participació, el debat i el consens són maneres de funcionar que acaben repercutint en l'alumnat. Cal que totes les persones que participen en el centre siguin un exemple per a l'alumnat, així com les relacions entre elles.

L'anàlisi crítica dels conflictes i la comprensió del funcionament del món són l'altre aspecte a tractar si volem educar per a la pau. Això vol dir impartir aquells coneixements que ajudin l'alumnat a comprendre les causes i les conseqüències de la guerra i la violència en el món.

Cal fer explícit que la violència és una manera negativa de resoldre els conflictes. Amb la violència no guanya la raó ni la justícia, sinó la força. I el més fort no té per què ser el millor. D'altra banda, la violència mai resol cap conflicte, sinó que l'amaga. La imposició per la força només es pot mantenir amb la força, i quan aquesta canvia de mans, el conflicte ressorgeix.

Cal estudiar com l'ús de la violència sempre crea patiment i sovint crea més problemes dels que pretenia evitar. La guerra és una de les situacions de la humanitat que més sofriment ha causat i continua causant: morts, ferits, violacions, desplaçaments, fam... De fet, en les guerres és on tots els drets humans queden infringits i on totes les normes i lleis que les societats hem pactat per a la convivència, queden conculcades. És l'expressió més inhumana dels éssers humans.

Cal analitzar quines són les causes de les guerres, les passades i les actuals, i veure com darrere d'elles sempre hi ha interessos econòmics o de poder d'una minoria que és qui decideix començar la guerra, però no qui la pateix en les seves carns.

És important estudiar la influència que tenen les multinacionals que fabriquen les armes i com, amb el patiment de les persones, s'enriqueixen de manera astronòmica. Com la indústria armamentista s'emporta una quantitat de diners de l'estat —que hem pagat tots i totes amb els nostres impostos— que es podrien i s'haurien de dedicar a resoldre les necessitats de les persones i no a produir artefactes per matar i destruir. Cal que els nois i noies tinguin clar que cal pressionar els nostres governants perquè dediquin els recursos al benestar de la població i no a engrandir els seus exèrcits i el seu armament.

Cal que l'alumnat entengui les migracions com a resultat de les guerres o les males condicions de vida i elabori sentiments de solidaritat i no de menyspreu o racisme. Conèixer la nostra història, la nostra guerra civil i la quantitat de persones que van haver de fugir del nostre país, ajuda a rebre els immigrants actuals amb empatia i no amb rebuig. Cal que l'alumnat tingui coneixement dels conflictes armats actuals, no solament a Ucraïna, i de les condicions de vida dels països dels quals arriben els actuals immigrants o refugiats.

Finalment, cal lligar la pau amb la justícia. La desigualtat, l'explotació, la pobresa i la manca de drets només s'aguanten amb grans aparells policials i amb l'ús de la força. Fer possible unes condicions de vida digna per a tothom, visqui on visqui, és una manera clara d'evitar conflictes. Hauríem d'aconseguir que el nostre alumnat sortís de l'educació obligatòria amb un clar rebuig per la injustícia social i per la violència, i amb una bona disposició per incidir en la societat per tal de millorar-la.

Per acabar, una petita reflexió sobre l'actualitat. La guerra d'Ucraïna, com totes les guerres, és d'una gran complexitat, per això cal donar eines al nostre alumnat perquè no es quedi amb la versió simplista de "bons i dolents", sinó que pugui conèixer les arrels històriques i les causes de fons del conflicte. Cal analitzar críticament tant la invasió per part de Rússia, com el paper de l'OTAN i la UE en aquesta guerra.

Cal ajudar el nostre alumnat a analitzar la sobreinformació i les *fake news* que es duen a terme en els mitjans de comunicació i a les xarxes socials, i a identificar i rebutjar els discursos d'odi que circulen per les xarxes.

És important també que l'alumnat sigui conscient que no només a Ucraïna hi ha un conflicte armat, sinó que en aquest moment, com a mínim, pateixen una situació de guerra, almenys 34 països, i que, a tot arreu, com a Ucraïna, qui més pateix és la població civil i, sobretot, les dones i les criatures.

En definitiva, educar els nostres infants i joves en la convicció que cal canviar un món profundament injust i que la violència mai és el camí és la millor manera de treballar per a la pau.

8.2 Com a centre educatiu

L'educació és la millor eina per canviar el món.

Tal com hem dit a l'editorial d'aquesta Eina, la pau no s'ha de treballar només pel Dia escolar de la no-violència i la pau (DENIP), sinó que aquest és un treball que s'ha de fer cada dia. Per això és importantíssim que, com a centre educatiu, tinguem perseverança i coherència en aquesta tasca. Perquè si no, ens podem trobar parlant de pau i convidant persones armades a fer xerrades o activitats als centres o bé portant l'alumnat a fer activitats com el paintball, en la qual el primer que els faran fer serà vestir-se amb un uniforme de militar i carregar una metrallera.

1. Campanya de Centres Educatius Objectors i Desmilitaritzem l'educació

En aquest sentit, us volem parlar, d'una banda, de la campanya de Centres Educatius Objectors que la plataforma Desmilitaritzem l'Educació va iniciar el 23 de gener de 2021.

La pandèmia de la Covid-19 va provocar una situació d'emergència general i una sèrie de mesures extraordinàries arran de les quals es va començar a utilitzar la seguretat conjuntament amb el discurs de la por com a excusa per justificar la presència dels militars en espais públics. Cap uniforme ni cap arma ha de ser un element clau en la resolució d'aquesta ni de cap problemàtica. La pau només es treballa i s'aconsegueix fomentant valors de solidaritat i cooperació, tot rebutjant les mesures de caràcter coercitiu i disciplinari.

Per aquest motiu, és important que, com a centre educatiu, prenguem partit i siguem crítics davant d'aquestes contradiccions en què ens trobem. En primer lloc, de-

nunciem la presència de l'exèrcit en els espais educatius, així com la presència d'agents policials armats (policia local o mossos d'esquadra) que duen a terme activitats com, per exemple, "internet segura" o "educació viària". Seguidament, hem d'exigir al departament d'educació que aquestes activitats les duguin a terme els professionals corresponents, però en cap cas que formin part dels cossos de seguretat.

Aquesta és la missió de la campanya dels **Centres Educatius Objectors**, a la qual us podeu adherir com a centre educatiu posant-vos en contacte amb Desmilitaritzem l'Educació. Ho podeu fer a través d'aquest enllaç: <https://desmilitaritzem.blog.pangea.org/contacte-2/>

D'altra banda, tenint en compte que són molts els centres educatius que van a les fires i salons de l'ensenyament que es duen a terme arreu de Catalunya, creiem que és important considerar que:

1. Tant en les edicions presencials com en les virtuals, els cossos policials i l'exèrcit tenen un estand.
2. **El 14 de juliol de 2016 es va aprovar al Parlament de Catalunya la Moció 55/XI per la Desmilitarització de Catalunya** que insta el Parlament de Catalunya a evitar la presència de l'exèrcit en qualsevol centre educatiu i de formació i a evitar també que sigui present en espais educatius i promocionals com el Saló de l'Ensenyament o el Saló de la Infància, a Barcelona; el Saló d'Esport i Turisme de Muntanya o la Fira de Formació Professional, a Lleida; l'ExpoJove, de Girona, o l'Espai de l'Estudiant, de Valls, entre altres coses.
3. **Sis anys després, la moció continua sense aplicar-se** al conjunt del territori català amb l'efectivitat que correspon i l'exèrcit continua present a les fires i salons de l'ensenyament.
4. **A principis del 2022, Desmilitaritzem l'Educació va demanar al Parlament la renovació i ampliació dels seus compromisos per a la desmilitarització de Catalunya recollits en la Moció 55/XI.**

<https://desmilitaritzem.blog.pangea.org/2022/02/01/desmilitaritzem-leducacio-demana-al-parlament-la-renovacio-i-ampliacio-dels-seus-compromisos-per-a-la-desmilitaritzacio-de-catalunya-recollits-en-la-mocio-55-xi/>

Per tot això, pensem que si bé la ciutadania hem de continuar pressionant el govern per tal que apliqui d'una vegada els acords a què el compromet l'aplicació de la Moció 55/XI, des dels centres educatius podem conscienciar l'alumnat per quan arribi el moment d'anar al saló o a la fira corresponent.

2. Consum responsable

No hi pot haver pau sense justícia i drets laborals i socials. El treball de la pau és transversal i, com hem dit anteriorment, ha de ser el màxim de coherent possible. Per aquesta raó, hem de procurar que el consum que fem des del nostre centre, a l'hora de comprar el material, per exemple, sigui responsable.

No pot haver-hi pau si el nostre consum alimenta grans empreses que maltracten els seus treballadors i les seves treballadores com pot ser Amazon. El sentit crític de l'alumnat només el podrem treballar si, primerament, des del claustre som crítics amb els nostres hàbits.

D'això en va parlar l'Oriol Francesch Llongueras, docent i activista d'Olesa de Montserrat, en el seu article "Ens cal un altre clic de ben diferent" que podeu llegir a l'Eina de la pau del 2021. La podeu trobar aquí: <https://antiga.sindicat.net/w/docs/eina504.pdf>

8.3 Personalment

"Si no ets tu, qui? Si no és ara, quan?"

"Molta gent petita, en molts llocs petits, fent coses petites, pot canviar el món" proverbi africà.

Si bé és cert que al món hi passen moltes coses a gran escala, nosaltres, individualment, podem fer petites grans coses per fer-lo millor, per ser motor del canvi.

1. Objeció Fiscal a la Despesa Militar: per la reivindicació de la seguretat humana

El pressupost militar espanyol frega avui en dia els 23 mil milions d'euros (entre despeses explícites del Ministeri de Defensa i partides camuflades en altres ministeris i institucions) i ens ha arrossegat a un deute il·legítim per adquisició de programes especials d'armes (PEA) que ascendeix a més de 43.000 milions d'euros, i no para de créixer.

Durant els últims dos anys, amb un sistema sanitari debilitat després d'anys de retallades, hem hagut d'afrontar una pandèmia, davant la qual, tanmateix, les despeses militars han seguit augmentant. A l'Estat espanyol, durant el primer i segon any de la pandèmia, s'han registrat les majors pujades de despeses militars, amb un 7,9 % d'increment del 2021 al 2022. A més a més, el pressupost destinat a investigació militar previst pel 2021 triplica l'R+D sanitària, destinada a vacunes i a donar resposta a la pandèmia.

Davant aquesta situació, es fa urgent exigir un canvi de paradigma de seguretat, amb un canvi elemental de prioritats, que posi les persones i la vida al centre, i no el finançament de guerres, repressió i armament. <https://objecciofiscal.org/>

2. Banca armada. Saps si el teu banc té empremta armamentística?

El Centre d'Estudis per la Pau JM Delàs, SETEM, RETS, Justícia i Pau, l'Observatori del Deute en la Globalització (ODG), FETS (Finançament Ètic i Solidari) i el col·lectiu antimilitarista AA-MOC formen part de la **Campanya Banca Armada**. Aquesta iniciativa va néixer el 2007 per denunciar públicament les institucions bancàries com BBVA, Banco Santander, Caixabank, Banc Sabadell i Bankia que financen la indústria militar.

L'objectiu d'aquesta campanya és sensibilitzar i exigir unes polítiques ètiques i responsables socialment.

Pots trobar tota la informació aquí: <https://www.bancaarmada.org/ca/qui-som>

9. PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Proposta per a primària i secundària (amb adaptacions per a educació infantil)

“La tristesa d’ell podria ser la teva”

Podries de Joana Raspall

Descobrint-nos i comprenent-nos és com superarem els prejudicis provocats per la ignorància. És així com ens podrem tractar amb respecte les unes a les altres i només a través d’ell podrem lluitar per la justícia col·lectiva real, de tots i totes, siguem com siguem i si-guem d’on siguem. Aquesta és l’única manera de construir la pau real.

Àmbits, dimensions i competències treballats

* Aquesta proposta didàctica està emmarcada en el currículum vigent i no en el nou currículum que ha fet el Departament d’Educació.

D’una banda, perquè considerem que aquest nou currículum ens porta, cada cop més, cap a una concepció neoliberal i mercantilista de l’educació; en comptes d’educar per a l’emancipació, en tots els sentits i àmbits, de les persones (podeu aprofundir-hi en les nostres Docències i en el llibre *El menosprecio del conocimiento* de Rosa Cañadell i Nico Hirtt, per exemple). El nou currículum porta també cap a la construcció de ciutadans i ciutadanes ignorants però eficients, per tenir una societat amb mà d’obra barata i productiva, però que no es queixi.

De l’altra, dir que, fins ara, els claustres NO hem rebut cap formació gratuïta i digna d’aquest nou currículum, element que considerem bàsic per poder dur a terme la nostra tasca docent.

ÀMBIT LINGÜÍSTIC: Llengua catalana				
Dimensió Comunicació Oral: Competències 1, 2 i 3	Dimensió Comprensió Lectora: Competències 4, 5, 6 i 7	Dimensió Expressió Escrita: Competències 8, 9 i 10	Dimensió Literària (Si es treballa “Podries” de Joana Raspall): Competència 11	Dimensió Plurilingüe i Intercultural: Competències 13 i 14
ÀMBIT DE CONEIXEMENT DEL MEDI				
Dimensió Món Actual: Competències 1, 2, 3, 4 i 5		Dimensió Ciutadania: Competències 11, 12 i 13		
ÀMBIT D’EDUCACIÓ EN VALORS: Àrea d’educació en valors				
Dimensió Personal: Competències 1 i 3	Dimensió Interpersonal: Competències 4, 5 i 6		Dimensió Social: Competències 7 i 8	

Consideracions prèvies:

La proposta didàctica que trobareu a continuació està enfocada, especialment, a primària i secundària, però pot ser adaptada per a educació infantil. Aquesta proposta parteix de les entrevistes que hem fet a la Salam, la Naha, la Luz, la Nour i la Mireia i està pensada per treballar-la durant tres o quatre setmanes, aproximadament (recordeu, però, que és una proposta i que la podeu adaptar com us vagi millor).

Aquestes entrevistes ens permeten conèixer profundament cinc dones que van haver de migrar dels seus països d'origen cap a Catalunya. Elles són un testimoni en primera persona a través del qual l'alumnat pot conèixer la realitat dels seus països, com ha sigut l'arribada a Catalunya i què han fet quan han arribat aquí.

Dones → entrevistades	Nour (Síria)	Naha (Sàhara Occidental)	Salam (Palestina)	Luz (Colòmbia)	Mireia (Catalunya)
Núm. pregunta ↓					
1	TOT ☀	TOT ☀	TOT ☀	TOT ☀	SEC
2	TOT ☀ (1r, 3r i 4t paràgrafs) 2n paràgraf CS i SEC	TOT ☀	TOT ☀	TOT ☀	SEC
3	TOT ☀	TOT ☀	TOT ☀	TOT ☀	SEC
4	CS i SEC	CS i SEC	CS i SEC	CS i SEC	SEC
5	TOT ☀	TOT ☀	TOT ☀	TOT ☀	SEC
6	CM, CS i SEC	CM, CS i SEC	CS i SEC (sobretot, SEC)	CM, CS i SEC	SEC
7	CM, CS i SEC	CM, CS i SEC	CM, CS i SEC	CS i SEC	SEC
8	CS i SEC	CS i SEC	SEC	SEC	SEC
9	CS i SEC	CS i SEC	CS i SEC	-	SEC
10	CS i SEC	Ja ha dit tot allò que volia, res més a afegir.	SEC	-	SEC

PRI= Tota la primària

CI= Cicle inicial

CM= Cicle mitjà

CS= Cicle superior

SEC= Secundària

TOT= Primària i secundària ☀ (Aquests també serien els fragments més adequats per a l'alumnat d'ed. infantil)

CICLE SUPERIOR I SECUNDÀRIA:

En comptes de treballar cada grup una pregunta de l'entrevista de la mateixa persona, es pot organitzar diferent. Es pot fer que cada grup se centri en una de les dones, que en llegeixi la seva entrevista (o les preguntes d'aquestes que la persona docent hagi considerat adequades) i que en faci la investigació que hem proposat. Després, o bé fent exposicions orals o bé creant nous grups amb un infant (com a mínim) de cada grup anterior —mètode trencaclosques—, es pot compartir la informació.

Els debats i reflexions que es poden extreure de les diferents preguntes (migració, comparació de la seva vida amb la nostra, per què la gent ha de fugir de casa seva...) els farem al final en grup-classe quan tot l'alumnat conegui les cinc dones.

Sessió 2: **DESCOBRIM LA NAHA - 2 dies**

Les sessions 2, 3 i 4 les desenvoluparem de la mateixa manera que la sessió de descoberta de la Nour.

Sessió 3: **DESCOBRIM LA SALAM - 2 dies**

Sessió 4: **DESCOBRIM LA LUZ - 2 dies**

Sessió 5: **DESCOBRIM LA MIREIA - 2 dies**

En el cas de la Mireia, proposem treballar la recerca sobre la memòria històrica personal i del país. Amb el grup classe, plantejem obrir un debat amb la darrera pregunta de l'entrevista.

Es pot animar l'alumnat perquè indagui sobre la memòria històrica de la seva família, del país d'origen de cadascú/cadascuna, sobre si algun familiar seu, tal com va passar amb la família de la Mireia, es va haver d'exiliar. Aquesta investigació comportarà una recerca molt interessant de fonts primàries i secundàries que els puguin ajudar a reconstruir la història i que podran compartir amb la resta de companys i companyes de classe amb els quals, al mateix temps, podran comparar-ne la informació.

Sessió 6: **ARA QUE JA LES CONEIXEM... - 2-3 hores**

1. Hem trobat algunes similituds entre elles (motiu pel qual han fugit, com parlen del seu país, enyorança...)?
2. Ens fixarem en les reflexions que vam anotar al final de cada sessió, després d'haver conegut a cadascuna. Tenen alguna cosa en comú? Com ens ha fet sentir conèixer la història de la Nour, la Naha, la Salam, la Luz i la Mireia?
3. Com ens imaginem que estariem si ens hagués passat el mateix?
4. Hi podem fer alguna cosa, nosaltres?
5. Coneixem alguna persona que hagi hagut de marxar de casa seva (migrar) igual que elles?
6. Ens hauria agradat saber alguna cosa més d'elles?

Sessió 7: ENTREVISTEM A UN/A COMPANY/A, UNA FAMÍLIA DEL CENTRE, VEÏNA/VEÍ, AMIC/AMIGA QUE HAGI HAGUT DE MIGRAR - 5 dies

1. Per grups, prepararem una entrevista per aquesta/es persona/es. Per fer-la podem fer servir les mateixes preguntes de les entrevistes que hem llegit, però també en podem afegir o treure'n.

2. Cada grup decidirà a qui vol entrevistar. És molt important que es demani permís a la persona per fer-li l'entrevista i entendre que potser no vol que la hi fem i que NO PASSA RES. És el seu dret i l'hem de respectar. Si no coneixem a ningú en aquesta situació, podem provar d'anar a alguna associació o organització en què treballin persones migrades.

L'objectiu de fer les entrevistes és descobrir que històries com les de la Nour, la Naha, la Salam, la Luz, la Mireia i totes les persones que entrevistin els infants és la història de moltes persones anònimes que viuen al costat de casa nostra. És imprescindible conèixer-les per poder empatitzar amb elles, crear-hi vincle i tractar-les amb respecte, sense prejudicis.

Al mateix temps, el fet de conèixer-les ens fa descobrir que la història d'un país l'han construïda milers de persones desconegudes o invisibilitzades (sobretot dones, en aquest segon cas) a les quals les entrevistes els donen veu.

Sessió 8: ELS PROCESSOS MIGRATORIS - 2 hores

Després d'haver conegut aquestes persones a través de les entrevistes (les de l'Eina i les que haurà fet l'alumnat), dedicarem una sessió a parlar i explicar quines són les raons que fan que les persones hagin de migrar (migració econòmica, guerres, persecució —política, per opció sexual, religiosa—, desastres ambientals) i analitzarem quines d'elles han estat la causa del desplaçament forçat d'aquestes persones.

Sessió 9: PODRIES DE JOANA RASPALL I LES ENTREVISTES - 2 hores

1. Llegim el poema Podries de la Joana Raspall. També en podem escoltar la versió musicada de Roba Estesa.

2. Analitzem el contingut del poema i iniciem una conversa sobre la relació que té el poema amb les dones que hem conegut aquests dies.

L'objectiu d'aquesta activitat és reflexionar sobre quines actituds i prejudicis tenim respecte a les persones migrants i com podem canviar-los, quines coses podríem fer a partir d'ara al respecte i quines hauríem de deixar de dir, de fer...

Indicacions

1. En negreta, trobareu destacada la durada de cada activitat.
2. En negreta i cursiva, trobareu destacat el material que farem servir.
3. En cursiva, trobareu destacada informació sobre els objectius de l'activitat, la distribució de l'aula, etc.

ADAPTACIONS:

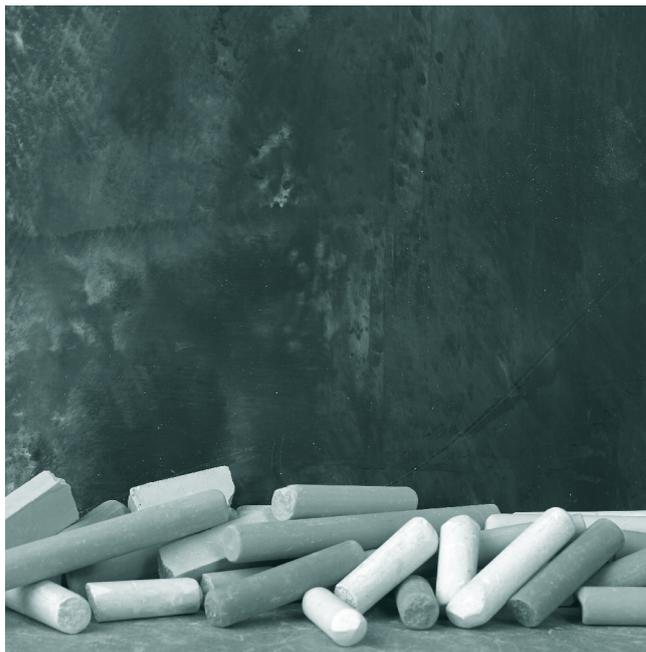
- Aquesta proposta didàctica és molt extensa perquè està pensada per treballar en diferents dies, fins i tot en diferents moments al llarg del curs. Si no disposeu de gaire temps, però, podeu treballar només una de les entrevistes.

• EDUCACIÓ INFANTIL:

El mestre o la mestra fa un resum oral de l'entrevista adaptat als infants. La investigació es pot centrar a situar el país de procedència al mapa, mirar si està molt lluny de casa nostra, buscar fotos de com són el paisatge, les cases, les escoles, etc., i comparar-ho amb cadascun de nosaltres (similituds i diferències físiques, d'indumentària, de llengua, de música...).

Proposem que a educació infantil feu també l'activitat de fer l'entrevista (Sessió 7). Entre tot el grup classe podeu preparar les preguntes i cercar una persona propera que pugui venir a explicar la seva història a l'alumnat.

En els grups d'I4 i I5 podem fer un treball d'investigació de la història de les nostres mares, pares, àvies, avis...

AMPLIACIONS:

- Aquesta proposta està oberta a què hi feu les ampliacions que trobeu pertinents. Ens pot servir per parlar de les diferents causes que provoquen la migració (climàtiques, bèl·liques, econòmiques...).

- També la podeu relacionar amb l'activitat del mapa de les guerres o la proposta didàctica de secundària.

- Pot servir perquè des del vostre centre educatiu conegueu associacions o organitzacions en què treballin persones migrants per tal que l'alumnat descobreixi quines tasques s'hi duen a terme, amb quins problemes/dificultats es troben, etc. i que decideixi col·laborar-hi d'alguna manera.

- Amb relació al tema de la memòria històrica, seria interessant tractar la guerra civil i l'exili fent que cada alumna i alumne investigui si va tenir algun familiar que es va haver d'exiliar arran de la guerra civil. Posteriorment, explicar les històries particulars a la resta del grup.

- Des d'una perspectiva feminista, proposem investigar la situació de vulneració de drets de les dones als països d'origen de les refugiades entrevistades. Pot ser una proposta per treballar pels volts del 8 de març.

10. Unitat didàctica: les guerres i les seves conseqüències

Índex

1. Introducció
2. Competències bàsiques
3. Objectius educatius
4. Continguts
5. Criteris d'avaluació
6. Activitats
7. Avaluació
8. Documents
9. Per ampliar coneixements del professorat

1. Introducció

Aquesta proposta didàctica es pot utilitzar en aules d'educació secundària per obrir una reflexió sobre les guerres i la manera com afecten les vides de nens i nenes, joves, adults i grans. A través d'un seguit d'imatges, vídeos i textos, podem discutir i valorar el perquè d'algunes guerres i les conseqüències que aquestes tenen per a la majoria de persones del món.

1.1. Durada i distribució temporal

5 sessions de classe durant el segon trimestre.

1.2. Àrees de coneixement

Història, Matemàtiques, Geografia, Educació per la ciutadania i Llengua.

1.3. Mesures de reforç i d'ampliació (atenció a la diversitat)

1.3.1. Mesures de reforç: Fulls de treball amb informació sobre alguns conceptes: conflictes, negociació, guerra, etc.; distribució de tasques dins de l'equip; suport docent en tasques concretes; exemples; activitats connectades amb la vida quotidiana que reforcen les competències bàsiques.

1.3.2. Mesures d'ampliació: Visites a pàgines web per ampliar els coneixements sobre les guerres i refugiats. Cerques d'informació addicional en els diferents mitjans d'informació a Catalunya i a la resta del món. Realització d'entrevistes a companyes i companys que hagin nascut o viscut en zones de conflicte.

2. Competències bàsiques

2.1. Competències comunicatives

2.1.1. Competència comunicativa lingüística i audiovisual

- Elaborar discursos propis de la disciplina històrica a partir de la descripció, explicació, justificació, interpretació, crítica i argumentació de textos i fonts històriques de diversa naturalesa, per dotar de sentit la informació i construir coneixement.

- Descodificar i utilitzar diferents tipus de llenguatges (icònics, simbòlics, cartogràfics, textuals, audiovisuals...) per comprendre i interpretar la realitat pròpia sobre l'assalt de l'Onze de Setembre a la ciutat de Barcelona.

- Fer servir adequadament el vocabulari propi de la història i dels aspectes de l'Onze de Setembre de 1714 per a la construcció de discursos científics, precisos i rigorosos.

- Adquirir habilitats comunicatives en situacions d'interacció oral, d'exposició i comunicació de resultats i de debats oberts o reglats.

2.1.2. Competència artística i cultural

- Valorar fets històrics per desenvolupar el sentit crític i la comprensió del passat en relació amb els conflictes del present.

- Desplegar una actitud activa i positiva amb relació als diferents patrimonis històrics i culturals dels països.

2.2. Competències metodològiques

2.2.1. Tractament de la informació i competència digital

- Buscar, obtenir, seleccionar, organitzar i interpretar la informació a partir de fonts primàries i secundàries, amb diferents suports.

- Distingir entre informacions rellevants i anecdòtiques i entre informacions objectives i subjectives, per copsar la intencionalitat dels missatges en relació amb l'anàlisi i descripció dels fets que provoquen les guerres i llurs conseqüències.

- Contrastar la informació a partir de fonts diverses, comparant-la per tal de desenvolupar un pensament crític i creatiu.

2.2.2. Competència matemàtica

- Utilitzar els nombres i el càlcul aplicats a la cronologia i l'anàlisi de fenòmens històrics.

2.2.3. Competència d'aprendre a aprendre

- Plantejar-se preguntes en relació amb les causes i conseqüències de les guerres en la població d'un país. Desenvolupar un pensament complex, crític, creatiu i amb capacitat de presentar alternatives.

- Utilitzar i dominar tècniques i estratègies per organitzar i sistematitzar la informació (resums, esquemes, mapes conceptuals, bases d'orientació, etc.).

2.3. Competències personals

2.3.1. Competències d'autonomia i iniciativa personal

- Desenvolupar estratègies de planificació i execució en les tasques proposades.

2.4. Competències per conviure i habitar el món

2.4.1. Coneixement i interacció amb el món físic

- Percebre, comprendre, representar i interpretar l'espai real i virtual, per situar-s'hi, orientar-s'hi i desplaçar-s'hi fent servir croquis, plànols, mapes i d'altres representacions cartogràfiques.

- Analitzar i valorar diferents realitats i sistemes d'organització social, política i econòmica i les implicacions amb els inicis de les guerres.

2.4.2. Competència social i ciutadana

- Comprendre la interrelació i interdependència dels fets passats i presents per contribuir en la construcció d'un futur democràtic, just i sostenible.

- Produir textos orals i escrits, en diferents suports, per comunicar i compartir idees i coneixements relatius a l'existència de conflictes al món.

- Desenvolupar un pensament crític i creatiu, analitzant els problemes socials rellevants vinculats a les guerres i proposant solucions i alternatives a través del diàleg, l'empatia i la cooperació.

- Treballar la consciència cívica per l'exercici d'una ciutadania democràtica, crítica i compromesa que garanteix l'exercici dels drets civils i polítics i que té com a eix els drets, els deures i les responsabilitats que es desprenen dels drets humans i de la cultura de la pau que potencii l'equitat entre homes i dones per tal de treballar per l'eliminació de la discriminació per raó de gènere, sexe i opció afectivosexual en una societat democràtica, plural, solidària i cohesionada dins la diversitat a través de l'aplicació d'accions que comportin compromisos individuals i treball col·laboratiu.

- Participar de forma activa en la presa de decisions en assumptes individuals i col·lectius i adquirir el sentit de responsabilitat compartida envers la cultura per la pau, exercint una ciutadania responsable i compromesa, afavorint una compressió crítica de la realitat.

P₃ E₁ A₁ C₃ E₁

3. Objectius educatius

- Identificar els processos i mecanismes que regeixen els fets i la interrelació entre fenòmens polítics, econòmics, socials i culturals, conèixer la multicausalitat dels fets i les seves conseqüències i valorar el paper dels homes i les dones com a subjectes individuals i col·lectius dels processos.
- Reflexionar sobre aquests dos nivells: els conflictes entre societats o països i els conflictes entre grups o col·lectius de diferents cultures, valors, etc.
- Adonar-se que totes les persones tenim una sèrie de necessitats, que poden ser biològiques, d'autonomia, de seguretat o relacionades amb el respecte a la identitat o als valors que anem construint al llarg dels anys.
- Valorar els sentiments provocats quan un "altre" (un grup diferent del meu) amenaça el nostre sistema de necessitats i valors, i algunes condicions personals o del context ens poden predisposar a veure els altres com enemics.
- Analitzar la propaganda de la guerra i el paper dels mitjans de comunicació que ens pot generar emocions (com la por, la ràbia o l'odi), consideracions valoratives (estereotips o prejudicis), i reaccions de grup (allunyament progressiu d'un grup de l'altre).
- Identificar les causes d'alguns conflictes al llarg de la història i en l'actualitat, valorant la necessitat de trobar solucions dialogades als problemes. Assumir els valors de la cultura de la pau en el decurs de debats i tasques de grup, adoptant una actitud responsable, solidària, participativa i dialogant.
- Expressar i comunicar els continguts de forma personal i creativa, seleccionant i interpretant dades i informacions expressades per mitjà de llenguatges diversos i reflexionant sobre el seu procés d'aprenentatge.
  - Utilitzar diversos recursos (lingüístics, audiovisuals, artístics, etc.) per transmetre, comunicar i debatre els continguts i els resultats de la recerca històrica al voltant de les causes i conseqüències de les guerres.
  - Prendre consciència sobre l'activisme, la sostenibilitat, el feminisme, la pau i el desenvolupament social com a eines que poden fomentar la reflexió sobre activitats per millorar la societat.
  - Reflexionar sobre el seu propi procés d'aprenentatge de forma individual i també en grup, mitjançant el diàleg i la revisió de la feina feta.

4. Continguts

1. Identificació i ús de diferents tipus de fonts (textos, mapes, imatges, etc.), valorant el coneixement i aportació testimonial sobre els fets desenvolupats abans, durant i després dels conflictes.
  2. Desenvolupament de les competències lingüístiques pròpies del coneixement social en l'anàlisi i interpretació dels fenòmens, així com en la comunicació de resultats d'una recerca al voltant de les guerres i els refugiatos.
  3. Aplicació de la representació gràfica de la cronologia i de les variables històriques de canvi, continuïtat i simultaneïtat mitjançant instruments diversos entorn d'alguns conflictes concrets.
  4. Lectura i interpretació de mapes, plànols i imatges de diferents característiques i suports, per localitzar i caracteritzar els principals espais on hi ha conflictes i guerres.
  5. Cerca, anàlisi i contrast d'informacions textuais, gràfics i mapes, especialment amb suport TIC.
  6. Expressió i comunicació.
    - Art, disseny, comunicació visual i audiovisual.
    - Funcions de la comunicació: expressiva o emotiva; cognitiva, apel·lativa o exhortativa; descriptiva; referencial o informativa; poètica o estètica; fàtica; metalingüística.
  7. Instruments i tècniques analògiques i digitals per a la representació i comunicació visual i audiovisual.
    - Representació descriptiva, d'anàlisi, constructiva, expressiva i intuïtiva.
    - Eines i tècniques analògiques i digitals per al tractament de les imatges.
  8. Art i compromís.
    - Funció social de les produccions artístiques en l'actualitat.
    - Els mitjans de comunicació de massa.
  9. Contrast i valoració crítica d'informacions diferents sobre els conflictes actuals al món, valorant solucions i alternatives als problemes.

Conceptes clau: drets de la infància, pau i no-violència, conflictes, protecció de la infància, salut mental, solidaritat, igualtat, compromís.

5. Criteris d'avaluació:

L'avaluació dels alumnes serà contínua, formativa i integradora i tindrà en compte el grau de desenvolupament de les competències clau i el seu progrés en el conjunt dels processos d'aprenentatge.

1. Comparar i analitzar els principals conflictes i identificar els elements presents en el passat que encara es conserven en l'actualitat.

2. Reconèixer elements del territori sota representacions espacials i gràfiques diverses, aplicant tècniques d'orientació.

3. Relacionar els canvis i continuïtats socials i culturals provocats per les guerres en la situació actual del país.

5. Interpretar diverses fonts d'informació escrites, materials i iconogràfiques al voltant dels conflictes, incloses les TIC, mitjançant el treball cooperatiu, especialment a través de descripcions, síntesis i esquemes explicatius que relacionin causes i conseqüències dels fets.

6. Planificar i realitzar treballs individuals i en grup sobre els diferents temes a partir d'informacions diverses, especialment les fonts primàries i les TIC, assumint una actitud crítica i oberta en contrastar fonts.

7. Utilitzar autònomament i amb domini una varietat de recursos consensuats de manera coherent.

8. Desenvolupar un procés de composició visual o audiovisual amb un objectiu determinat seguint les orientacions proposades.

9. Participar en debats, exposant opinions raonades sobre canvis i continuïtats que afectin aspectes de l'actualitat, vinculades a les guerres i les seves conseqüències.

6. Activitats

- Entre quatre i cinc alumnes elaborem una frase sota cada imatge. Cada imatge ens porta a llegir un text, que comentarem entre tots els membres del grup. També hi haurà preguntes per pensar que podem contestar.

- Confeccionem un mapamundi gegant, on situarem els conflictes que més afecten la població.

- Recollim les reflexions i opinions en el quadern comú de l'activitat.

- A continuació, obrim un debat amb tota la classe per veure les diferents reflexions a les quals ha arribat cada grup, i treure'n alguns punts en comú i d'altres que no coincideixin.

- Cada alumne/a del grup fa un petit resum sobre un dels països en conflicte.

- Elaborem un mapa conceptual dels diferents actors, de les causes i les conseqüències de la guerra.

- Gravem un vídeo teatralitzat, on exposar les nostres conclusions i reflexionar sobre les conseqüències de la guerra, en moltes persones innocents. Fem una representació d'una situació que ens hagi copsat dels continguts treballats en la unitat.

7. Avaluació:

Acabem dedicant 10 minuts a valorar l'activitat amb el grup. Per això, fem una rotllana i cada estudiant respon amb una paraula "com s'ha sentit amb aquesta activitat". Ens acomiadem agraint la participació del grup.

- Exposició del mapamundi de les guerres i conflictes actuals.

- Resum i exposició individual d'un país en conflicte (Població, origen del conflicte, nombre de víctimes i refugiats, possibilitats de solució i d'altres aspectes).

- Presentació del vídeo teatralitzat a la resta de classe. S'escollirà un per penjar-lo a la web de l'escola, a partir de la valoració conjunta.

Hi haurà un espai per realitzar preguntes.

8. Documents:

Adaptació del mapa per a l'Eina de la Pau; Secretaria de Moviments socials de la USTEC·STEs (IAC)
Dades extretes de l'informe Alerta! 2022 de l'Escola de Cultura de Pau

8.1. Reflexions a partir d'imatges de la guerra

8.1.1. El món en guerra.

Font: <https://www.vilaweb.cat/noticies/cinquanta-nou-guerres-mon/>

Vídeo: Guerres justes i injustes: <https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/programa/hi-ha-unes-guerres-justes-i-unes-dinjustes/video/5596178/>

FRASE: _____

Preguntes pel debat:

- Què et provoca veure aquest mapa de les guerres del món?
- On estan situades la majoria de guerres? Creus que té alguna lògica?
- Veus relació entre els refugiats i la ubicació d'algunes guerres?
- Quines raons poden justificar una guerra?

8.1.2. Les persones refugiades.

<https://www.freepik.com/free-photos-vectors/refugee-camp>

<https://www.pexels.com/search/refugee/>

FRASE: _____

Preguntes pel debat:

- A partir d'aquestes imatges, construeix una història lògica dels fets i conseqüències per als refugiats i refugiades.
- Identifica alguns dels sentiments que provoca, veure les situacions de les persones que surten a les imatges.
- Quins drets de la infància veieu vulnerats en aquestes fotos?

DECLARACIÓ DELS DRETS DELS INFANTS – XTEC:

https://xtec.gencat.cat/web/.content/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/0011/3c987a58-161e-4b99-94ae-863b2a4d65aa/serie-drets_11annex.pdf

<https://storyset.com/illustration/fleeing-their-homeland/pana>

https://pixabay.com/illustrations/search/refugees/?manual_search=1

FRASE: _____

Llegiu en veu alta aquest text:

Refugiats de primera i de segona - Ramon Estéban

La demostració de solidaritat instantània amb els damnificats de la guerra d'Ucraïna, tan digna de ser elogiada (un servidor també ho ha fet des d'aquesta mateixa secció), contrasta amb el tracte menys afable (per dir-ho finament) que dispensem a refugiats d'altres latituds, posem per cas els que arriben en pasteres des de guerres o misèria. Casualment, aquests no són de pell clara sinó fosca; d'una determinada religió que a molts no cau tan bé com la dels ucraïnesos; no són de països amb els quals als nostres governants els interessa quedar bé, sinó de terres que no importen a ningú... La diferència de tracte no se sosté amb cap argument èticament raonable. O potser sí: actuem com correspon a una societat imrepresentable.

Preguntes pel debat:

- Quina reflexió et provoca aquestes imatges? Saps si hi ha voluntat d'acollir a refugiats, per part del nostre país? Veiem bé que vinguin refugiats de qualsevol país en guerra?
- Coneixeu casos de persones refugiades al vostre institut? I coneguts o veïns?

8.2. Elaboració d'un mapamundi amb els països en conflicte

- Cada alumne/a farà un breu resum d'un país en conflicte.
- Entre tots i totes, elaborem el mapamundi.
- Cada alumne/a explica a la resta el petit resum que ha elaborat.
- La resta d'alumnes pot realitzar algunes preguntes.

Fonts de consulta:

- Les guerres del món: Catalunya ràdio.
<https://www.ccma.cat/catradio/el-mati-de-catalunya-radio/no-nomes-hi-ha-guerra-a-ucraina-altres-conflictes-actius-actualment/noticia/3152030/>
- Conflictes: N'hi ha per tot el món. Característiques.
<https://www.vilaweb.cat/noticies/cinquanta-nou-guerres-mon/>
- La guerra a Ucraïna: Preguntes dels infants.
<https://www.ccma.cat/tv3/sx3/infok-03032022/video/6147083/>
- Ucraïna versus Rússia. Dades i informació sobre el conflicte.
<https://histories.vilaweb.cat/diccionari-guerra-ucraina-russia/index.html>

8.3. Altres activitats complementàries

8.3.1. Activitat en la qual reflexionem sobre el paper dels mitjans de comunicació i sobre l'opinió pública i publicada, envers diferents conflictes dels últims temps: Ucraïna versus Rússia; Iraq versus Forces Aliades; les guerres d'Afganistan i Síria; la tanca de Melilla.

8.3.2. Activitat d'anàlisi de dades: Les guerres i els refugiats. Elaborem un mapa de les guerres actuals. Situem geogràficament, els països en guerra en l'actualitat. Cerquem informació del nombre de refugiats d'alguns d'aquests països: Síria, Ucraïna, Iemen.

8.3.3. Activitat «Reflexió sobre activitats que poden millorar la societat». Visionament de diferents reportatges que ens mostren diferents experiències sobre experiències de diferents joves, científics i activistes on els protagonistes són els impulsors de projectes per superar els problemes que viuen.

9. Per ampliar coneixements del professorat:

Llibres d'assaig:

- *Lombra de la pau* / Alfons Banda. Barcelona: Angle, 2015.
- *Contra la fam i la guerra* / Arcadi Oliveres. Barcelona: Angle, 2004.
- *Pau i interculturalitat: una reflexió filosòfica* / Raimon Panikkar. Barcelona: Proa, 2004.
- *Comunicación no violenta: un lenguaje de vida* / Marshall B. Rosenberg. Barcelona: Acanto, 2016.
- *Pensamiento pacifista: Henry D. Thoreau, Leon Tolstói, Gandhi, Albert Einstein, Virginia Woolf, Hannah Arendt, Martin Luther King, E. P. Thompson* / Enric Prat (ed.). Barcelona: Icaria, 2004.
- *Conflictología: teoría i práctica en resolución de conflictos* / Eduard Vinyamata. Barcelona: Ariel, 2001.
- *Los conflictos explicados a mis hijos* / Eduard Vinyamata. Barcelona: Plaza & Janés, 2002.
- *Els conflictes i la pau* / Helen Ware. Barcelona: Intermón Oxfam, 2007.
- *122 acciones fáciles (y difíciles) para la paz* / Cécile Barbeito. Madrid: Los Libros de la Catarata, 2016.
- *Diccionario de la guerra, la paz y el desarme: 100 entradas para analizar los conflictos armados, la paz y la seguridad* / Jordi Calvo i Alejandro Pozo (coords.). Barcelona: Icaria, 2015.
- *Mentes militarizadas: cómo nos educan para asumir la guerra y la violencia* / Jordi Calvo (coord.). Barcelona: Icaria, 2016.

Pel·lícules:

- *Paradise Now* / Hany Abu-Assad. 2005.
- *Hotel Rwanda* / Terry George. 2004.
- *La guerra del opio* / Xie Jin. 2000.
- *El señor de la guerra* / Andrew Niccol. 2006.
- *En tierra de nadie* / Danis Tanovic. 2001.
- *El secreto de Esma: Grbavica* / Jasmila Žbanić. 2007.
- *Diamante de sangre* / Edward Zwick. 2006.

Vídeos:

- Vídeo bombardeig Rússia a Ucraïna: <https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/els-matins/russia-torna-a-bombardejar-kiiv-despres-de-mesos/video/6179808/>
- Vídeo bombardeig aliança a IRAQ: <https://www.youtube.com/watch?v=0yr-LaMhvro>
- Vídeo jove en Ucraïna: <https://www.unicef.es/cat/educa/biblioteca/video-diari-oleksandra>
- Vídeo: Hi ha unes guerres justes i unes d'injustes? <https://www.ccma.cat/tv3/super3/infok/hi-ha-unes-guerres-justes-i-unes-dinjustes/video/5596178/>

Altres recursos:

- “El dret a emigrar i el dret d’asil: què són els desplaçaments forçats?” <http://catalegactivitatseducativessantboi.com/courses/el-dret-a-emigrar-i-el-dret-a-lasil-que-son-els-desplacaments-forcats/> Adreçat a Primària, Secundària i Batxillerat (adaptat segons franja d’edat). Facilita: Comissió Catalana d’Ajuda al Refugiat
- Convención sobre el Estatuto de los Refugiados, 1951 - ACNUR <https://www.acnur.org/5b0766944.pdf>
- Sostenibilitat, feminisme, pau i desenvolupament social en el primer capítol de la nova temporada de “Latituds” (ccma.cat)
- El malson de la tanca de Melilla, 2004-2014 (el-critic.cat).

11. Proposta de treball i anàlisi del mapa inicial per a cicle superior de primària i secundària

Maleïdes les guerres i aquell qui les va fer!

(Anònim)

Com podem treballar el mapa de les guerres?

D'una manera més general

Responem a les següents preguntes:

1. En quins territoris es concentren la immensa majoria dels conflictes armats en l'actualitat? (PRI i SEC)
2. De quan daten? (PRI i SEC)
3. Observeu la divisió dels països del continent africà. Hi ha alguna cosa que us cridi l'atenció? (PRI i SEC)
4. Busqueu informació sobre el Tractat de Versalles i les seves resolucions. (SEC)
5. Després d'haver analitzat tot això, quines reflexions o a quines conclusions arribeu? Per què? (SEC)

D'una manera més concreta

En primer lloc, visualitzem el vídeo de Cuellilargo que parla sobre la República Democràtica del Congo (RDC).

https://www.youtube.com/watch?v=kXf6dghPm_E

Ens fixem en quina informació dona:

1. Recursos naturals del país:

Terres fèrtils, boscos d'explotació de fusta, molt peix, cobalt (1r productor del món) i coure (6è productor mundial), coltan (el 70% de les reserves del planeta), reserves de petroli i jaciments d'or i diamants.

2. Economia del país (PIB per càpita):

Segon menor PIB per càpita del món, figura entre els 10 països més baixos de desenvolupament humà.

3. Context històric:

La RDC s'independitza després de les primeres eleccions (1960), després d'haver passat per dues fases de colonització belga.

Períodes de colonització.
Assassinat de Lumumba.
Mobutu Sese Seko.

Fi del període de finançament europeu a Mobutu i entrada d'un milió i mig de desplaçats que fugien del genocidi de Ruanda.

Laurent Kabila. Entrada de tropes Ruandeses i Ugandeses al Congo.

Guerra entre el Congo, Ruanda i Uganda.

4. Actualitat.

Est del Congo controlat per guerrilles. Saquejos i guerra permanent. Violacions i infants soldat.

5. Conclusió.

Què ha causat la situació actual? Què ha provocat que un país ric com el Congo hagi acabat essent tan pobre?

Per grups, seguint l'esquema del tractament de la informació que es fa servir en el vídeo de Cuellilargo, l'alumnat se centra en un dels conflictes del mapa i en fa una cerca d'informació, aprofundiment i anàlisi. A més a més, proposem afegir-hi un aspecte més: des d'una perspectiva feminista, proposem investigar la situació de vulneració de drets de les dones als països investigats.

12. Més propostes (educació infantil, primària i secundària)

LLENGUA CATALANA I EDUCACIÓ ARTÍSTICA:

Amb les lletres d'aquestes cançons i poemes es poden fer diferents activitats plàstiques com quadres (individuals o col·lectius), il·lustracions, cal·ligrames, gravació del procés de creació del quadre mentre s'escolta el poema (ex. poesia dibuixada)...

Cançons i poemes sobre les conseqüències de la guerra:

- **Podries** de Joana Raspall

Poesia dibuixada:

<https://www.youtube.com/watch?v=dvEDdx030ww>

Versió musicada per Roba Estesa:

<https://www.youtube.com/watch?v=Cx9mUyVMgk>

- **Maleïdes les guerres (i aquell qui les va fer)** - romanç anònim

Al damunt de la tomba
hi ha nat un taronger,
i a la branca més alta
hi canta l'esperver,
que diu en són llenguatge
i sempre de cara al vent;
maleïdes les guerres
i aquell qui les va fer!

Dos romanços - Versió d'aquest romanç annexat a un altre romanç anònim musicada per Ovidi Montllor:
<https://www.youtube.com/watch?v=mLbM4cjTZMA>

Versió d'Ovidi 4, anomenada Dos anònims a Gernika que uneix la cançó Dos romanços d'Ovidi Montllor i Homenatge a Picasso de Josep Palau i Fabre (Bombardeig de Gernika):

https://www.youtube.com/watch?v=_lLbNf5Z1rw

→ Possibilitat de treballar des de Visual i plàstica el quadre **Gernika** de Picasso

- **Quan surt el sol** de Brams

<https://www.youtube.com/watch?v=QJ1n0-Q6oEA>

- **De vegades la pau** de Raimon

<https://www.youtube.com/watch?v=kyMdCiKPPks>

- **Bombes** de Pirat's Sound Sistema

<https://www.youtube.com/watch?v=txmWTY7kfn0>

→ Proposta de treball de contextualització de la lletra amb el context històric de l'any en què es va publicar aquest tema musical.

- **Palestina, entre la pell i la ràbia** de Mireia Vives i Borja Penalba (SECUNDÀRIA):

<https://www.youtube.com/watch?v=QCcJ3Vcfz3A>

Música: Popular gitana grega

Adaptació de la música: Dionysis Tsaknis

Adaptació de la lletra: Emel Mathlouthi

Traducció literal al català: Alae Achhab

Adaptació de la traducció: Ovidi4

Rapsòdia: David Caño

Introducció: David Fernández

Poema original "We teach life, sir" i declamació: Rafeef Ziadah

[Audio enregistrat a Londres el 12/11/11]

Il·lustració: Mireia Vives Vera

→ Proposta de treball d'aprofundiment de la poetessa Rafeef Ziadah.

13. Recursos didàctics

Recursos didàctics

- Alerta! Informe sobre conflictes, drets humans i construcció de pau: <https://escolapau.uab.cat/img/programas/alerta/alerta/22/alerta22.pdf>
- Mapa de conflictes i processos de pau del 2021: <https://escolapau.uab.cat/img/programas/alerta/alerta/22/mapa2021e.pdf>
- Recursos educatius del Centre Delàs, centre d'estudis per la pau: <http://centredelas.org/recursos-educatius/>
- Recursos educatius de La Fede, organitzacions per la justícia global: <https://www.lafede.cat/ca/per-evitar-conflictes-com-el-ducraina-eduquem-per-a-la-pau/>

Lectures relacionades

El país dels ocells sense ales

Autora: Nadia Ghulam

Il·lustradora: Mona Brunet

Editorial La Galera, 2021

Una bella metàfora sobre la guerra i els refugiats.

«Aquest conte tan particular parla de les persones que fugen per tenir una llar i un lloc a resguard. Vaig començar a escriure'l a Lesbos, l'any 2019, i el dedico als seus refugiats, al meu país, als infants més vulnerables i a totes les persones que, una vegada i una altra, han de lluitar perquè creixin les seves ales, per volar i trobar un niu.» Nadia Ghulam.

La petita Bibí és una au sense ales que viu feliç amb la seva família a un país d'ocells sense ales. Però un dia apareixen al cel centenars d'ocells diferents, i la vida canvia per a tots els ocells sense ales i el seu país.

Per a infants a partir de 7 anys

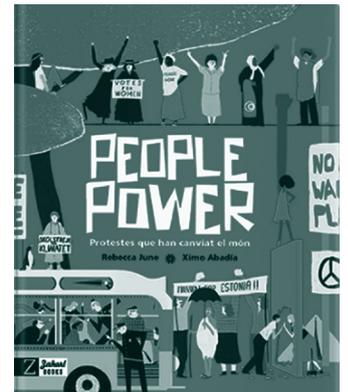
* El conte inclou un QR amb activitats i propostes per treballar a l'aula.

People Power: Protestes que han canviat el món

Autora: Rebecca June

Il·lustrador: Ximo Abadía

Editorial: Zahori books, 2022

Les coses no sempre són com ens agradaria que fossin, però aquest llibre ens recorda que canviar-les està a l'abast de tothom i que, si ens unim tots, som molt més forts. Les reivindicacions pacífiques han servit per assolir millores socials i defensar els drets humans. Les històries del llibre posen en mans dels nens una eina tant invisible com poderosa: la consciència del poder de la gent.

People power recull exemples destacats de reivindicacions pacífiques a tot el món, des de la Marxa de la Sal de Gandhi fins al Fridays for Future de Greta Thunberg.

Herba (Hierba)

Autora: Keum Suk Gendry-Kim

Traducció: Joo Hasun

Editorial: Reservoir books, 2022

(Còmic en castellà)

Herba (Hierba) és la història real d'una supervivent: Lee Ok-Sun, una jove coreana que durant la Guerra del Pacífic va ser explotada com a "dona de consol", l'eufemisme utilitzat per l'exèrcit imperial japonès per referir-se a les seves esclaves sexuals. Avui dia, aquell continua sent un dels capítols més foscos del segle XX.

El còmic parteix de les entrevistes que l'autora va mantenir amb Lee Ok-Sun en una residència de gent gran, s'hi narra l'esdevenir de la seva infància en un ambient extremadament humil, venuda successivament a diverses famílies adoptives, fins que va arribar l'ocupació japonesa i el 1942 va ser traslladada per força a una base aèria a la Xina.

